

■ **CIJFERBOEK CULTUREEL ERFGOED 2014**

RAPPORT DIGITAAL ERFGOED

COLOFON

Auteur

Jeroen Walterus

Tekstredactie

Annemie Vanthienen

Vormgeving

Annemie Vanthienen

Verantwoordelijke uitgever

Marc Jacobs, FARO. Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed vzw, Priemstraat 51, 1000 Brussel

Wettelijk Depot

D/2016/11.524/14

Brussel, september 2016

Dit werk is gelicenseerd onder een Creative Commons Naamsvermelding-NietCommercieel-GeenAfgeleideWerken 3.0 Unported licentie.

Bezoek <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/> om een kopie te zien van de licentie.

SAMENVATTING EN BELANGRIJKSTE BEVINDINGEN	4
1. INLEIDING	6
1.1. Inhoud van de bevraging.....	6
1.2 Respons.....	7
2. RESULTATEN	8
2.1 Uitvoering van de digitaliseringsactiviteiten.....	8
2.2 Middelen voor de digitaliseringsactiviteiten	8
2.2.1 Financiering.....	8
2.2.2 Financieringsbronnen	9
2.2.3 Inzet van betaald personeel en vrijwilligers	9
2.3 Online valorisatie digitale collecties	10
2.3.1 Verspreiding en gebruik	10
2.3.2 Open data	11
2.4 Digitale langetermijnbewaring.....	12
2.4.1 Omvang van de (opgeslagen) digitale collecties	14
2.5 Status van de registratie, digitalisering en digitale (online) toegankelijkheid.....	15
2.5.1 Status van de basisregistratie van de fysieke of analoge collecties.....	16
2.5.2 Status van de digitalisering	17
2.5.3 Status van de online toegankelijkheid van de gedigitaliseerde collecties	18
2.6 Born-digital collecties	20
2.6.1 Types born-digital collecties.....	20
2.6.2 Omvang van de born-digital collecties.....	21
2.6.3 Status online toegankelijkheid van de born-digital collecties.....	22
2.7 Enkele samenvattende conclusies	22
3. BIJLAGEN.....	23
3.1 Lijst van deelnemende organisaties	23
3.2 Tabellen	26

SAMENVATTING EN BELANGRIJKSTE BEVINDINGEN

Het *Cijferboek cultureel erfgoed* verzamelt sinds 2010 tweejaarlijkse cijfergegevens over de werking van de erkende (met kwaliteitslabel) musea, archiefinstellingen en erfgoedbibliotheken, van de landelijk gesubsidieerde erfgoedorganisaties en van de erfgoedcellen. In 2014 voegden we aan het *Cijferboek* voor het eerst een vraagonderdeel toe over het duurzaam beheer van digitaal erfgoed. De bevraging handelt over de digitale collecties en de digitale infrastructuur die de organisatie beheert, en over de digitaliseringsactiviteiten die er gebeuren. De indicatoren en vragen zijn grotendeels gebaseerd op de Europese bevraging ENUMERATE (www.enumerate.eu). Waar mogelijk vergelijken we de resultaten van de bevraging met die van het ENUMERATE-onderzoek. Deze vergelijking is niet altijd even betrouwbaar door lichte (interpretatie)verschillen in de vraagstelling, of omdat de samenstelling van de Europese responsgroep niet volledig overeen komt met de Vlaamse. De indicatoren blijven op een vrij algemeen niveau. Bepaalde thema's of probleemgebieden verdienen zeker meer uitdieping door aanvullend (kwalitatief) onderzoek. Dat valt evenwel buiten de scope of de opzet van het *Cijferboek*.

Van de 128 organisaties die het *Cijferboek 2014* invulden waren er 99 organisaties (81,15%) die stelden dat ze in de voorbije 2 jaar digitaliseringsactiviteiten ontwikkelden of digitale collecties beheerden en dus het onderdeel hebben ingevuld. De vereiste responsgraad wordt niet altijd bereikt om tot representatieve resultaten te komen, omdat organisaties wel eens het antwoord op sommige vragen schuldig moeten blijven door een gebrek aan inzicht of gegevens. Toch geven de resultaten van deze bevraging een goed beeld van de globale status in 2014 van het beheer van het digitaal erfgoed. Er zijn een aantal pijnpunten naar boven gekomen, waarvoor zowel organisaties als overheden maatregelen kunnen nemen om eraan tegemoet te komen.

- ▶ De meeste organisaties (73%) voeren de digitaliseringsactiviteiten zelf in huis uit. Ze doen dit doorgaans – met uitzondering van enkele grotere organisaties – op vrij **kleine schaal**, met **beperkte middelen en minimale personeelsinzet**, zeker als we vergelijken met Europese cijfers uit het ENUMERATE-onderzoek 2015. Enkel een beperkte kopgroep van instellingen kan een Europese vergelijking doorstaan.
- ▶ **25% van de collecties zou gedigitaliseerd zijn.** In het *Cijferboek 2012* was dat 22%. Deze cijfers zijn vergelijkbaar met de status op Europees niveau, waar 23% van de collecties al gedigitaliseerd zou zijn (ENUMERATE 2015). We moeten hier wel de kanttekening bij maken dat het hier om gemiddelde, niet om gewogen percentages gaat, die geen rekening houden met de omvang van de te digitaliseren collecties. De cijfers zijn sterk verschillend naargelang het type collectie en het soort instelling. Voor documentair erfgoed is het gedigitaliseerd aandeel van de collecties veel lager dan voor objecten of beeldmateriaal, omdat de documentaire collecties veel omvangrijker zijn.
- ▶ **Slechts een vierde van de gedigitaliseerde collecties is online toegankelijk.** Dat is ruim dubbel zoveel als in 2012, en wijst op een vooruitgang. Op Europees niveau is 32% van de digitale collecties (inclusief born-digital collecties) online toegankelijk (ENUMERATE 2015). Een deel van de digitale collectie is enkel offline (19%) bij de organisatie toegankelijk, en meer dan de helft (56%) is helemaal niet toegankelijk. Er kunnen hiervoor verschillende oorzaken zijn, zoals technische redenen, kostprijs, interne beleidslijnen, enzovoort. Maar **wellicht de belangrijkste rem op de online toegang is (de kost van) het auteursrecht** dat berust op werken tot 70 jaar na het overlijden van de auteur. Om deze werken online aan te bieden moeten er auteursrechten geklaard en betaald worden. Deze kosten zijn voor de meeste instellingen onmogelijk te dragen. Dit leidt voor meer 'recente' collecties (pakweg vanaf 1900) tot het bekende *digital black hole*. Een bijkomend probleem is dat voor een groot deel van de collecties de rechthebbenden niet geïdentificeerd kunnen worden. Ook deze 'verweesde collecties' mogen niet zomaar online geplaatst worden.
- ▶ **De meeste organisaties weten niet in welke mate hun digitale collecties geconsulteerd of gebruikt worden.** Daartoe moeten ze het gebruik ook daadwerkelijk kunnen meten, en dat is slechts beperkt

het geval. Een kleine groep (28%) experimenteert met een of andere vorm van **open dataleid**. De archiefinstellingen (waaronder ook erkende stadsarchieven) staan hier iets verder mee.

- ▶ **De status van de digitale langetermijnbewaring is zorgwekkend te noemen.** Slechts 38 organisaties maken gebruik van een digitaal archief om hun digitale collecties en data duurzaam te bewaren. Dit betekent dat een groot deel van de erfgoedorganisaties geen kwalitatieve oplossing heeft voor de digitale langetermijnbewaring terwijl de omvang van digitale collecties snel toeneemt en de opslag ervan een grote kost betekent. De totale geschatte omvang - op basis van de inschatting van 78 organisaties - van de digitale collecties in 2014 is ca. 192 terabyte. Daarvan wordt ca. 73 terabyte (nog) niet duurzaam opgeslagen in een digitaal archief, maar bijvoorbeeld offline op hard disks, dvd's of op andere opslagmedia, waarbij kwaliteitscontroles of systematische back-ups niet gegarandeerd zijn. Het risico is reëel dat deze gegevens op termijn verloren gaan of beschadigd worden. Een risicoanalyse en verder onderzoek is nodig om dit probleem in kaart te brengen.
- ▶ **Een kleine groep van 36 collectiebeherende instellingen verzamelt born-digital collecties, met de expliciete intentie deze duurzaam te bewaren voor de toekomst.** Het gaat – relatief gezien – vooral over archiefinstellingen en/of over grotere instellingen die de nodige kennis en infrastructuur kunnen opbouwen om deze uitdaging aan te gaan. Er is een grote diversiteit aan born-digital collecties. Hiervan is slechts een beperkt deel online toegankelijk, wellicht om dezelfde redenen als voor gedigitaliseerd materiaal (auteursrechten, enz.). Er is meer studiewerk nodig om de specifieke beheerproblemen voor born-digital collecties in kaart te brengen en om tot meer afstemming te komen.

De resultaten van deze bevraging zijn voor iedereen die de situatie op het terrein kent wellicht geen verrassing.¹ Er is bij veel instellingen een gebrek aan schaalgrootte: de resources die ingezet worden blijven relatief beperkt en de initiatieven worden nog in grote mate projectmatig gefinancierd. Dit is een oud zeer dat een duurzame en strategische aanpak van digitaliseringsactiviteiten in de weg staat, en uiteindelijk het proces naar een digitale omslag kan vertragen. Een groot pijnpunt is de nog veel te beperkte online toegankelijkheid van het digitaal erfgoed (gedigitaliseerd of born-digital), gecombineerd met een gebrek aan inzicht in (de mate van) het gebruik ervan. Tot slot staan de meeste instellingen nog voor grote uitdagingen, zoals voor de digitale langetermijnbewaring en voor het beheer van de born-digital collecties. Kortom, ondanks ongetwijfeld veel inspanningen en volutarisme, worstelt een groot deel van de instellingen met het ontwikkelen van een duurzame langetermijnstrategie voor het kwalitatief beheer van het digitaal erfgoed. Er is dus nog werk aan de winkel.

¹ Zie onder meer het rapport: *Analyse van de digitale noden van culturele archieven, erfgoedbibliotheken en musea in Vlaanderen*, maart 2014 (<http://viaa.be/nl/nieuws/rapport-analyse-van-de-digitale-noden-van-de-sector>)

1. INLEIDING

Het *Cijferboek cultureel erfgoed* verzamelt tweejaarlijkse cijfergegevens over de werking van de erkende (met kwaliteitslabel) musea, archiefinstellingen en erfgoedbibliotheken, van de landelijk gesubsidieerde erfgoedorganisaties en van de erfgoedcellen. Het gaat over onder meer beheersvorm, personeel, vrijwilligers, financiële middelen, infrastructuur (depot), collectieomvang en -beheer, activiteiten, toegangsvoorwaarden, bezoekcijfers en dienstverlening. Het *Cijferboek* is een initiatief van het steunpunt FARO en de Afdeling Cultureel Erfgoed (CJSM). We willen met dit instrument de evolutie van de (erkende) cultureel-erfgoedsector monitoren met betrouwbaar cijfermateriaal. Voor de gegevens, zie www.erfgoedmonitor.be.

De eerste jaargang van het *Cijferboek cultureel erfgoed* (2010) was vooral een testcase: we wensten na te gaan welke cijfers de organisaties kunnen rapporteren. Na evaluatie werd een nieuwe online tool ontwikkeld, en startte in het najaar van 2013 de tweede jaargang over het referentiejaar 2012. In 2015 volgde de derde jaargang over het referentiejaar 2014. Globaal namen 128 van de 129 erkende en/of landelijk gesubsidieerde cultureel-erfgoedorganisaties deel aan het *Cijferboek 2014* in de periode september 2015 – januari 2016.

In 2014 voegden we voor het eerst een vraagonderdeel aan het *Cijferboek* toe over het duurzaam beheer van digitaal erfgoed. De indicatoren en vragen zijn gebaseerd op de Europese bevraging ENUMERATE (2013) (www.enumerate.eu). FARO was lid van het projectconsortium van ENUMERATE (2011-2014), dat deze survey heeft ontwikkeld. In 2009 verscheen al een eerste Europees rapport over de digitalisering van culturele materialen (NUMERIC), op basis waarvan een Vlaams rapport² werd opgesteld. Maar deze resultaten zijn ondertussen verouderd.

De werking is nu als ‘ENUMERATE Observatory’ geïntegreerd in Europeana pro (<http://pro.europeana.eu/enumerate>), dat de bevraging voortzet en in 2014 een derde survey uitvoerde. Er namen vrij weinig Belgische (erfgoed)instellingen deel aan deze surveys, namelijk 42 instellingen in 2012 en 29 in 2014, waarvan minder dan de helft uit Vlaanderen. Dat is te weinig om op Belgisch of Vlaams niveau relevante of representatieve uitspraken te doen. Het leek ons daarom belangrijk de belangrijkste parameters te integreren in het *Cijferboek*, en alvast voor de Vlaamse erkende erfgoedorganisaties een meer representatief beeld te krijgen over de status van het digitaal erfgoedbeheer. In overleg met het expertisecentrum voor digitaal erfgoed PACKED, werd de vragenlijst aangepast aan de Vlaamse context. Wanneer relevant vergelijken we de resultaten van het *Cijferboek* met die van ENUMERATE, jaargang 2014, gerapporteerd in 2015.³

1.1. INHOUD VAN DE BEVRAGING

De bevraging handelt over de digitale collecties en de digitale infrastructuur die de organisatie beheert, en over de digitaliseringsactiviteiten die er gebeuren, dan wel in eigen beheer of i.s.m. privébedrijven of niet-commerciële (semi)publieke diensten.

Digitalisering wordt omschreven als het omzetten van een fysiek document, afbeelding, (kunst)object, een analoge film-, video- of geluidsdrager, enz. naar digitale formaten. D.w.z. scannen, digitaal fotograferen, of op een andere manier digitaal reproduceren. De digitalisering gebeurt in een voldoende hoogwaardige resolutie (naargelang de drager), met het oog op duurzaam beheer, ontsluiting, onderzoek, reproductie, langetermijnbewaring, enz.

² J. WALTERUS, *NUMERIC: statistieken over de digitalisering van culturele materialen in Europa: verslag van de onderzoeksresultaten voor Vlaanderen*, Brussel, FARO, september 2009 (www.faronet.be/e-documenten/numeric-statistieken-over-digitalisering-van-culturele-materialen-in-europa-onderzoeks) en J. WALTERUS, ‘NUMERIC: hoever staan we met digitalisering in Europa en in Vlaanderen? Een statusverslag’, in: *faro | tijdschrift over cultureel erfgoed*, 2(2009)3, p 60-65 (www.faronet.be/e-artikels/numeric-hoever-staan-we-met-digitalisering-in-europa-en-in-vlaanderen-een-statusverslag)

³ G.J. NAUTA EN W. VAN DEN HEUVEL, *Survey Report on Digitisation in European Cultural Heritage Institutions*, DEN Foundation, 2015 (in opdracht van Europeana/ENUMERATE, juni 2015)

- ▶ **Digitaliseringsactiviteiten** omvatten onder meer de voorbereidende activiteiten (selectie, rechten klaren, enz.), de digitalisering, de postproductie en metadatering, het (online, offline) ter beschikking stellen en tot slot de digitale langetermijnbewaring.
- ▶ **Digitale infrastructuur** omvat onder meer (de aankoop, de licenties en het onderhoud van) databanken, (collectie)beheerssystemen (DAM), websites voor de ontsluiting (online beeldbanken, enz.), evenals de opslaginfrastructuur voor digitale langetermijnbewaring.
- ▶ **Digitale collecties** omvatten enerzijds analoge of fysieke collectie-items die gedigitaliseerd werden, anderzijds materiaal dat van oorsprong digitaal is (born-digital). Het gaat dus om digitale content zoals (kunst)objecten, afbeeldingen, documenten, audiovisuele media enzovoort, evenals de daarbij horende metadata.

De collectiebeherende instellingen (archiefstellingen, erfgoedbibliotheken en musea) beantwoordden in het *Cijferboek* bijkomend vragen over:

- ▶ de status van de **basisregistratie** van fysieke/analoge collecties op itemniveau, op deelcollectieniveau of op bestandsniveau en de online toegankelijkheid van de registratiegegevens;
- ▶ de status van de **digitalisering** van fysieke/analoge collecties en de online toegankelijkheid van het gedigitaliseerd materiaal;
- ▶ de status van de verwerving en de online toegankelijkheid van **born-digital collecties**, dat zijn van oorsprong digitaal gecreëerde objecten, documenten, databanken, enz.

Ook deze resultaten zijn in het rapport opgenomen.

1.2 RESPONS

Elk van de 128 organisaties die het *Cijferboek* invulden kon het onderdeel digitaal erfgoed invullen als beheerder van digitale collecties, en/of als uitvoerder van digitaliseringsactiviteiten. Zes organisaties vulden niets in, en worden verder niet in beschouwing genomen. Van de overige 122 waren er 99 organisaties (81,15%) die stelden dat ze in de voorbije twee jaar digitaliseringsactiviteiten ontwikkelden of digitale collecties beheerden (tabel 1.1). Dat strookt met de cijfers van ENUMERATE, waar 84% van de betrokken erfgoedinstellingen stelt over een digitale collectie te beschikken (ENUMERATE, 2015, p. 11-12.) De meeste erfgoedorganisaties, ook de dienstverlenende, zijn dus actief bezig met het beheer van digitaal erfgoed. In bijlage staat een overzicht van de organisaties die aan de bevraging deelgenomen hebben.

2. RESULTATEN

In dit rapport wordt een globaal overzicht gegeven van de resultaten.

- ▶ Alle cijfers hebben betrekking op het jaar **2014**, behalve indien anders aangegeven.
- ▶ In **bijlage** staan tabellen met alle relevante cijfers en een lijst van de organisaties.

2.1 UITVOERING VAN DE DIGITALISERINGSACTIVITEITEN

De meeste organisaties (73%) voeren digitaliseringsactiviteiten zelf in huis uit (tabel 2.1). Een derde doet (bijkomend) een beroep op (gemeenschappelijke) diensten van (semi)publieke actoren of andere organisaties (bv. een stadsdienst of een provinciale dienst, of een dienst van een overkoepelende voogdijorganisatie zoals een universiteit, of het Vlaams Instituut voor Archivering, enz.) Daarnaast maakt 38% gebruik van de diensten van privébedrijven. Een kleine groep (7%) rapporteert nog andere formules, bv. digitalisering in een (internationaal) projectconsortium dat centraal digitaliseert. Regionale en lokale musea doen beduidend minder een beroep op externe uitvoerders – meer bepaald privébedrijven – dan andere organisaties.

2.2 MIDDELEN VOOR DE DIGITALISERINGSACTIVITEITEN

Om het beheer van het digitaal erfgoed te verzekeren zijn zowel financiële als personele middelen nodig.

2.2.1 Financiering

Meer dan de helft (57%) van de organisaties stelt over een apart budget te beschikken voor digitaliseringsactiviteiten (tabel 3.1). Kunnen beschikken over een in de middelenbegroting voorzien apart budget kan duiden op het belang dat aan deze activiteiten wordt gehecht. Alle erfgoedbibliotheken en de meeste dienstverlenende organisaties beschikken over een apart budget, en ongeveer de helft van de archiefinstellingen en de musea. Maar bij regionaal ingedeelde musea (veelal provinciale musea) geldt dat slechts voor een drietal.

Van de organisaties die stellen te beschikken over een apart budget, geeft maar de helft ook de reële bedragen op. De resultaten zijn dus indicatief. De uitgaven voor interne digitaliseringsactiviteiten in de organisatie (exclusief personeelskosten), bedragen gemiddeld 14.462 euro (tabel 3.1.1). Er zijn grote verschillen tussen de organisaties, van 91.000 euro tot enkele honderden euro's. De uitgaven voor extern uitbestede digitaliseringsactiviteiten liggen met gemiddeld 17.801 euro wat hoger en zijn ook zeer uiteenlopend (tabel 3.1.2). Er werd globaal voor ca. 1 miljoen euro gerapporteerd, wat bescheiden blijft. Aangezien pakweg de helft van de organisaties geen cijfers heeft vermeld, en sommige erg lage cijfers, zal het werkelijke bedrag hoger liggen. De dienstverlenende organisaties totaliseren daarbij het hoogste bedrag, maar door de lage respons kunnen de resultaten vertekend zijn. Lokale en vooral regionale musea geven dan weer heel lage cijfers op. De conclusie is dat er toch nog een gebrek aan inzicht is in de reële uitgaven voor digitaliseringsactiviteiten, vooral als die intern uitgevoerd worden.

De budgetten die in de ENUMERATE survey worden gerapporteerd (ENUMERATE 2015, p. 29 e.v.) liggen merkbaar hoger:

- ▶ interne uitgaven, algemeen gemiddelde: 161.400 euro (inclusief personeelskosten);
- ▶ externe uitgaven, algemeen gemiddelde: 61.200 euro.

Deze cijfers uit ENUMERATE worden evenwel sterk beïnvloed door het feit dat audiovisuele archieven en omroepen deelnemen aan deze survey, en hun uitgaven liggen hoger. Voor archieven, musea en bibliotheken liggen de gemiddelde cijfers lager:

- ▶ archieven: 128.400 euro (intern, incl. personeel) en 78.500 euro (extern), 15.000 euro (mediaan);
- ▶ musea: 56.300 euro (intern, incl. personeel) en 18.000 euro (extern), 10.000 euro (mediaan);
- ▶ bibliotheken (alle types): 235.000 euro (intern, incl. personeel) en 86.300 euro (extern), 20.500 euro (mediaan).

Deze cijfers zijn inclusief personeelskosten. Wetende dat er volgens het *Cijferboek* gemiddeld 0,7 VTE aan personeel per organisatie intern voor digitaliseringsactiviteiten wordt ingezet (zie lager), moeten de Vlaamse cijfers naar boven gecorrigeerd worden, maar blijven ze toch onder het Europese gemiddelde. Maar de vergelijking blijft tentatief, gezien de onvolledige gegevens en lage respons.

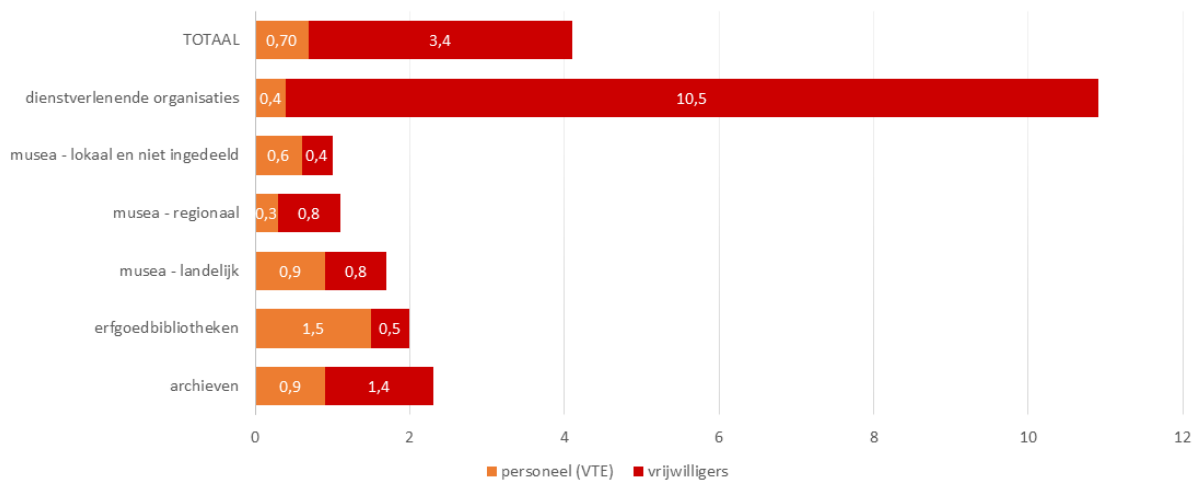
2.2.2 Financieringsbronnen

Voor het overgrote deel van de instellingen (76%) worden de digitaliseringsactiviteiten gefinancierd met de eigen structurele werkingssubsidies, aangevuld met projectsubsidies (13%). Financiering met eigen middelen (omzet) of met andere aanvullende financieringsbronnen zoals sponsoring, giften, crowdfunding enz. komt slechts beperkt voor (tabel 3.2).

2.2.3 Inzet van betaald personeel en vrijwilligers

De digitaliseringsactiviteiten die in huis gebeuren kunnen zowel door betaalde medewerkers als door vrijwilligers uitgevoerd worden (tabel 3.3.1 en 3.3.2). Een derde van de organisaties heeft geen betaald personeel gerapporteerd en de helft heeft geen vrijwilligers ingezet. In het totaal worden er 70 VTE betaald personeel en 344 vrijwilligers gerapporteerd. De meeste organisaties stellen minder dan 1 VTE tewerk voor digitalisering, en tellen gemiddeld minder dan 1 vrijwilliger voor deze activiteiten. Het gemiddeld aantal vrijwilligers wordt sterk bepaald door twee dienstverlenende organisaties die een hoog aantal vrijwilligers rapporteren, de mediaan schommelt evenwel rond 1 of minder dan 1 vrijwilliger.

Figuur 1: Gemiddeld aantal betaalde personeelsleden en vrijwilligers ingezet voor digitaliseringsactiviteiten

In vergelijking met de Vlaamse cijfers liggen de Europese cijfers heel wat hoger: gemiddeld werken 6 VTE betaalde personeelsleden en 2 vrijwilligers voor digitaliseringsactiviteiten. Voor musea ligt het aantal betaalde VTE gemiddeld op 4 VTE, voor archieven op 5 VTE. (ENUMERATE 2015, p. 31) In het *Cijferboek* telt de organisatie die het hoogste aantal VTE rapporteert voor digitaliseringsactiviteiten 4,8 VTE. Bijna alle Vlaamse organisaties rapporteren dus onder het Europese gemiddelde.

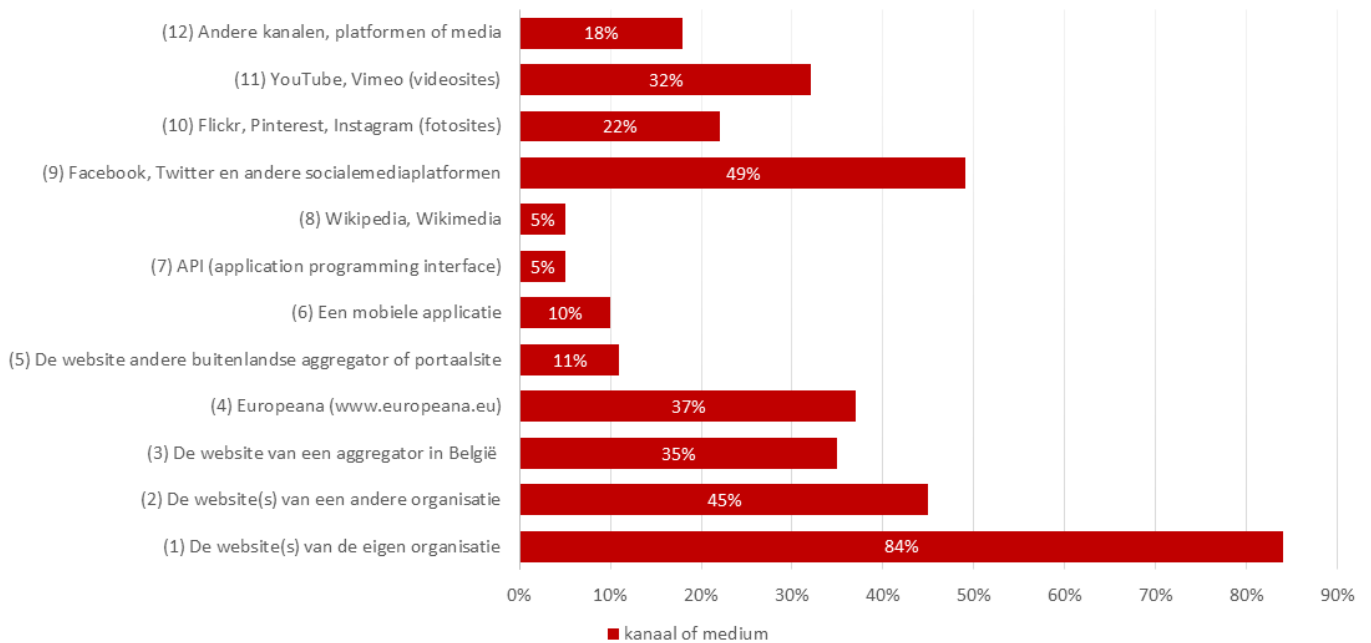
2.3 ONLINE VALORISATIE DIGITALE COLLECTIES

2.3.1 Verspreiding en gebruik

De tijd is al lang voorbij dat een organisatie zich kon beperken tot het aanbieden van een online catalogus op de eigen website. Er zijn tientallen mogelijke online kanalen of applicaties om digitale collecties te tonen of te (her)gebruiken. Toch blijft de eigen website (of/en die van een overkoepelende voogdijoverheid) nog altijd het meest gebruikte kanaal (84%) (tabel 4.1). De socialemediaplatformen volgen daarna (49%).⁴ Ook zogenaamde aggregatoren, die collectie-informatie of objecten van verschillende digitale collecties aggregeren en aanbieden, worden veel gebruikt. Europeana als meest gekende Europese aggregator wordt door 37% van de organisaties als verspreidingskanaal gebruikt. Wikimedia scoort opvallend laag, evenals de verspreiding via mobiele apps. Dit zal zich ongetwijfeld de volgende jaren verder ontwikkelen.

⁵ Het percentage geeft enkel een indicatie van het gebruik van een kanaal, niet over het aandeel van de digitale collecties die via dit kanaal worden verspreid. Dit in tegenstelling tot de ENUMERATE survey, die bevroegt wat het geschatte aandeel is van de digitale collecties van de organisatie die via deze kanalen worden aangeboden. De respons hierop is laag en naar onze mening zijn de resultaten weinig betrouwbaar. Vandaar dat we gekozen hebben voor het bevragen van het louter gebruik van de vermelde kanalen en media.

Figuur 2: Gebruik online verspreidingskanalen of applicaties voor digitale collecties (N=92)

Als we het gebruik van alle kanalen en media(platformen) cumulatief bekijken zijn landelijke musea en erfgoedbibliotheken globaal genomen het meest online actief. Vooral hun gebruik van socialemediaplatformen is verder gevorderd dan bij de andere werksoorten.

De organisaties weten meestal niet in welke mate hun digitale collecties of objecten op hun eigen websites of in hun databanken geconsulteerd of gebruikt worden (tabel 4.2). Daartoe moeten ze het gebruik ook daadwerkelijk kunnen meten, en dat is slechts beperkt het geval. Alhoewel 46% stelt het gebruik op een of andere wijze te meten, geeft slechts een heel beperkt aantal organisaties ook cijfers op voor het aantal bezoeken (sessies) aan de website (tabel 4.2.1).

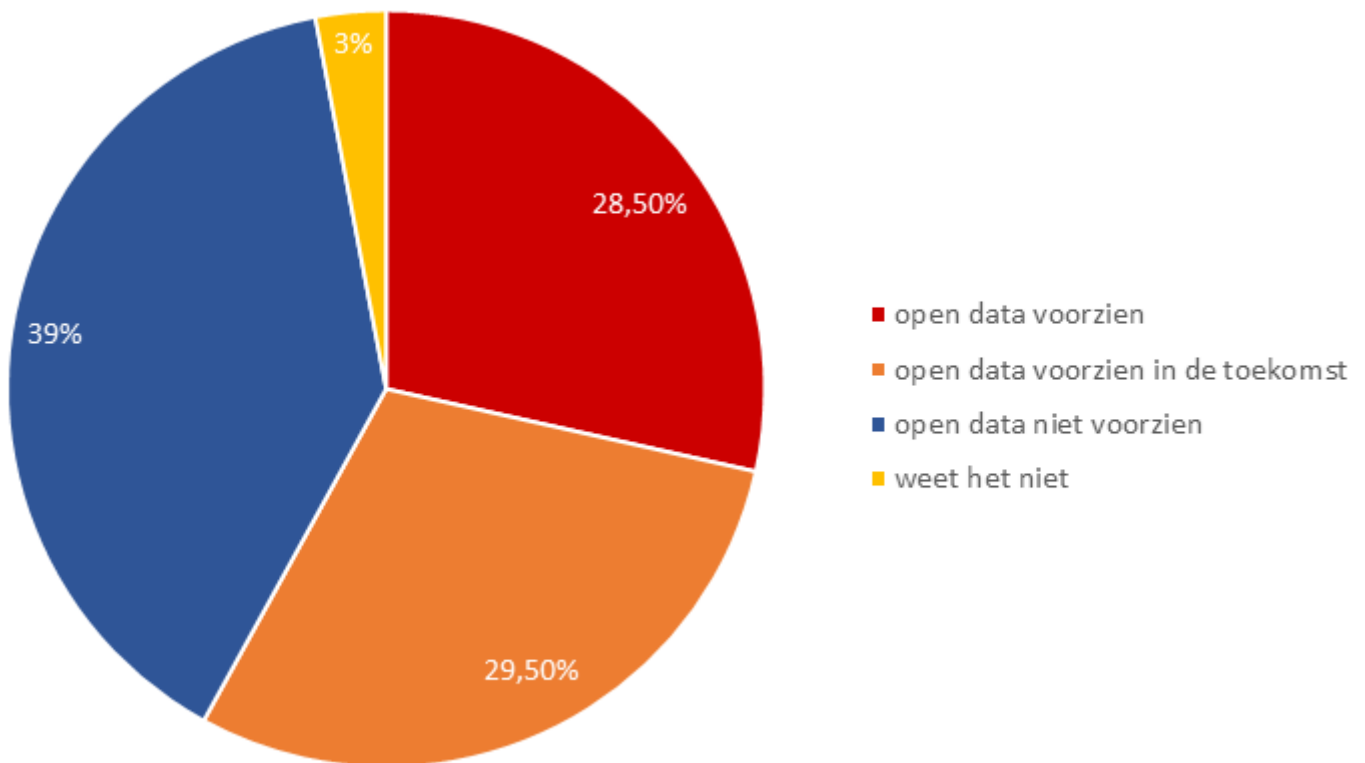
Dat leert ons evenwel weinig over het gebruik. Voor het aantal specifieke paginaweergaves of downloads van digitale objecten of documenten worden zo goed als geen cijfers gerapporteerd. Het is onze indruk dat het meten niet verder gaat dan basale webstatistieken. Het kan in collectiebeheerssystemen of databanken aan performante (statistische) meetinstrumenten ontbreken om het gebruik van digitale collecties adequaat of betrouwbaar te kunnen meten. Dit vergt verder onderzoek. De ENUMERATE studie geeft aan dat 52% van de Europese instellingen het gebruik meet. Het gaat daarbij vooral over web- en databankstatistieken. Maar ook in deze studie worden geen cijfers gerapporteerd over het daadwerkelijk gebruik.

2.3.2 Open data

Een nieuwe tendens is het gratis aanbieden van collectie-informatie en digitale objecten en documenten en andere (meta)data als open data voor (ook commercieel) hergebruik door derden. Open data is een term die wordt gebruikt om (rechten)vrij beschikbare digitale informatie (objecten, databestanden, metadata, enz.) aan te duiden. De voorwaarden waaronder deze informatie beschikbaar is worden beschreven in licenties en gebruiksvoorwaarden. Bij open data wordt ernaar gestreefd om de beperkingen op het hergebruik tot een minimum te beperken. Hergebruik betekent dat de data gekopieerd, aangepast, publiek verspreid, enz. kan worden door derden. Het nieuwe Vlaamse Decreet op het hergebruik van overheidsinformatie (2015) is ook van toepassing geworden voor erfgoedinstellingen (bibliotheken, musea en archieven) die met publieke

middelen werken. We vonden het daarom nuttig om af te toetsen bij de organisaties hoe het hiermee staat. (In ENUMERATE wordt dit niet bevraagd.)

Figuur 3: Status ter beschikking stellen van digitale collecties of metadata als open data (N=95)

Van de 95 organisaties die deze vraag hebben beantwoord stelt 28,5% al gegevens als open data ter beschikking (tabel 4.4). Zij hebben dus een of andere vorm van open databeleid. Een zelfde aandeel denkt dit te voorzien in de toekomst, maar nog een groter aantal heeft hierover nog geen concrete plannen. De verschillen tussen de werksoorten zijn beperkt. De archiefinstellingen (waaronder ook erkende stadsarchieven) staan iets verder in de evolutie, op de voet gevolgd door de landelijke musea, de erfgoedcellen en de dienstverlenende organisaties.

Van de 28 organisaties met een open databeleid zijn er 21 die rapporteren over het geschat aandeel van hun totale digitale collectie dat momenteel als open data online verspreid wordt (tabel 4.4.1). Dat schommelt tussen 0,1% en 100%. Voor organisaties die 100% vermelden, gaat het wellicht over collectie-informatie die volledig als open data wordt aangeboden. Een licentie als open data is immers enkel mogelijk als er geen auteursrechten berusten op de data – wat voor objecten en documenten eerder onwaarschijnlijk is, behalve als het handelt over ouder materiaal waarop geen auteursrechten meer berusten – of als het handelt over bepaalde overheidsdocumenten.

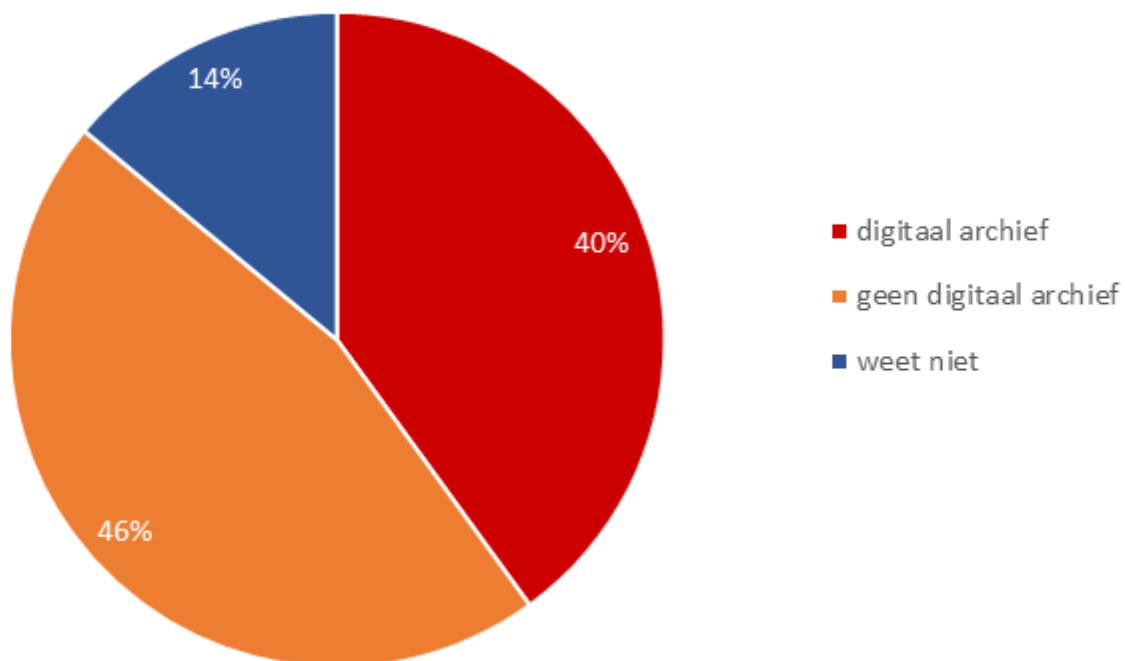
2.4 DIGITALE LANGETERMIJNBEWARING

Essentieel voor een duurzaam digitaal conserveringsbeleid voor digitale collecties en data is de bewaring in digitale archieven (e-depots, *digital repositories*). Het beheer van deze digitale archieven moet idealiter beantwoorden aan internationale standaarden voor digitale langetermijnbewaring. Het project CEST van het

expertisecentrum voor digitaal erfgoed PACKED informeert en sensibiliseert hierover sinds enkele jaren de erfgoedsector (zie www.projectcest.be).

Er hebben 94 organisaties antwoord gegeven op de vraag of ze een digitaal preservingsbeleid hebben voor hun digitaal erfgoed (tabel 5.1). Daarvan stellen 38 organisaties (40%) gebruik te maken van een digitaal archief om hun digitale collecties en data duurzaam te bewaren, 46 organisaties zijn nog niet zo ver en de overige tien kennen het antwoord op deze vraag niet. Dit betekent dat een groot deel van de erfgoedorganisaties geen kwalitatieve oplossing heeft voor de digitale langetermijnbewaring, of zich eigenlijk nog niet van het probleem bewust is. Dat is zorgwekkend. Net als voor de bewaring van fysieke collecties zijn duurzame oplossingen noodzakelijk.

Figuur 4: Langetermijnbewaring van digitale collecties in een digitaal archief (N=94)

Er zijn geen grote verschillen tussen de werksoorten. Een vijftal landelijke musea weet niet of ze beschikken over een digitaal archief. Voor lokale musea zijn de cijfers niet representatief. Dat archiefinstellingen en erfgoedbibliotheken op het eerste gezicht in mindere mate over een duurzaam archief zouden beschikken kan liggen aan meer terughoudendheid, vanuit hun bewustzijn over de complexiteit van de uitdagingen.

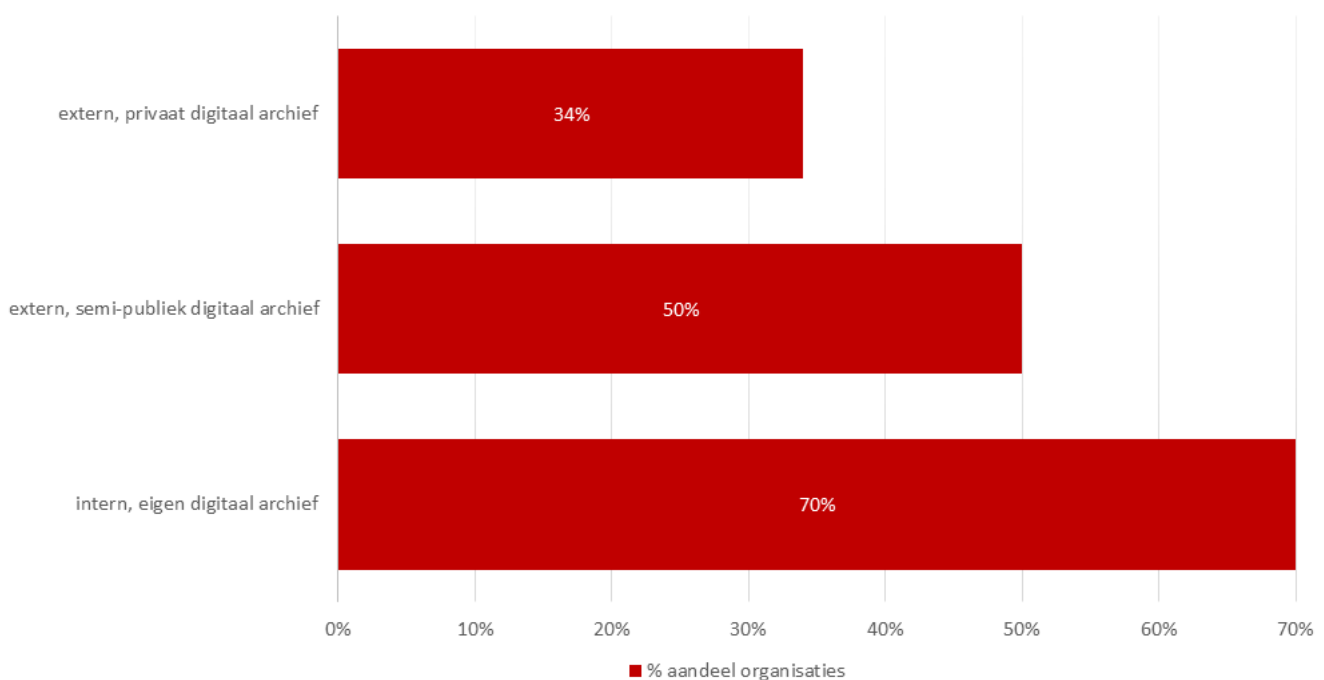
De opslag van de digitale collecties en data in digitale archieven kan op verschillende manieren gebeuren:

- ▶ in een eigen digitaal archief dat beheerd wordt door de organisatie zelf, of door de inrichtende macht van de organisatie (en dus gedeeld met andere organisaties van deze inrichtende macht);
- ▶ in een extern gedeeld digitaal archief dat beheerd wordt door een private niet-commerciële actor, of door een (semi)publieke actor;
- ▶ in een extern digitaal archief dat beheerd wordt door een private actor of een privébedrijf.

Van de 38 organisaties met een digitaal archief zijn er verschillende die op meer dan een van de hierboven vermelde oplossingen een beroep doen (tabel 5.2). Zo zou 70% beschikken over een intern, eigen digitaal archief dat beantwoordt aan de internationale standaarden ter zake. Dit percentage roept toch wat vragen op,

gezien het beperkt aantal gekende digitale archieven in Vlaanderen die beantwoorden aan de internationale standaarden voor digitale langetermijnbewaring. Een beperkt aantal organisaties kan een beroep doen op duurzame oplossingen van de eigen voorgedijverheid, zoals een grote stad, een provincie of een universiteit. Wellicht zijn hier een aantal vermeldingen die eerder thuishoren onder optie 2 opgenomen, ofwel wordt de vraag te ruim geïnterpreteerd. De helft doet een beroep op een gemeenschappelijk digitaal archief van een private niet-commerciële actor, of een (semi)publieke actor. Het kan hier opnieuw gaan over systemen van grote actoren zoals steden (stadsarchieven) en universiteiten of provincies, maar ook van individuele erfgoedinstellingen en recent van het Vlaams Instituut voor de Archivering (www.viaa.be). Tot slot maakt 34% nog gebruik van de diensten van een privébedrijf. Deze laatste oplossing wordt meestal aangeboden door de leverancier van het collectiebeheerssysteem of het digital asset management systeem, waaraan 'duurzame' opslag wordt gekoppeld. Het is mogelijk dat gerapporteerde oplossingen onder optie 2 in de praktijk zelf ook gebruik maken van diensten van een privébedrijf. De situatie is complex en vergt meer onderzoek.

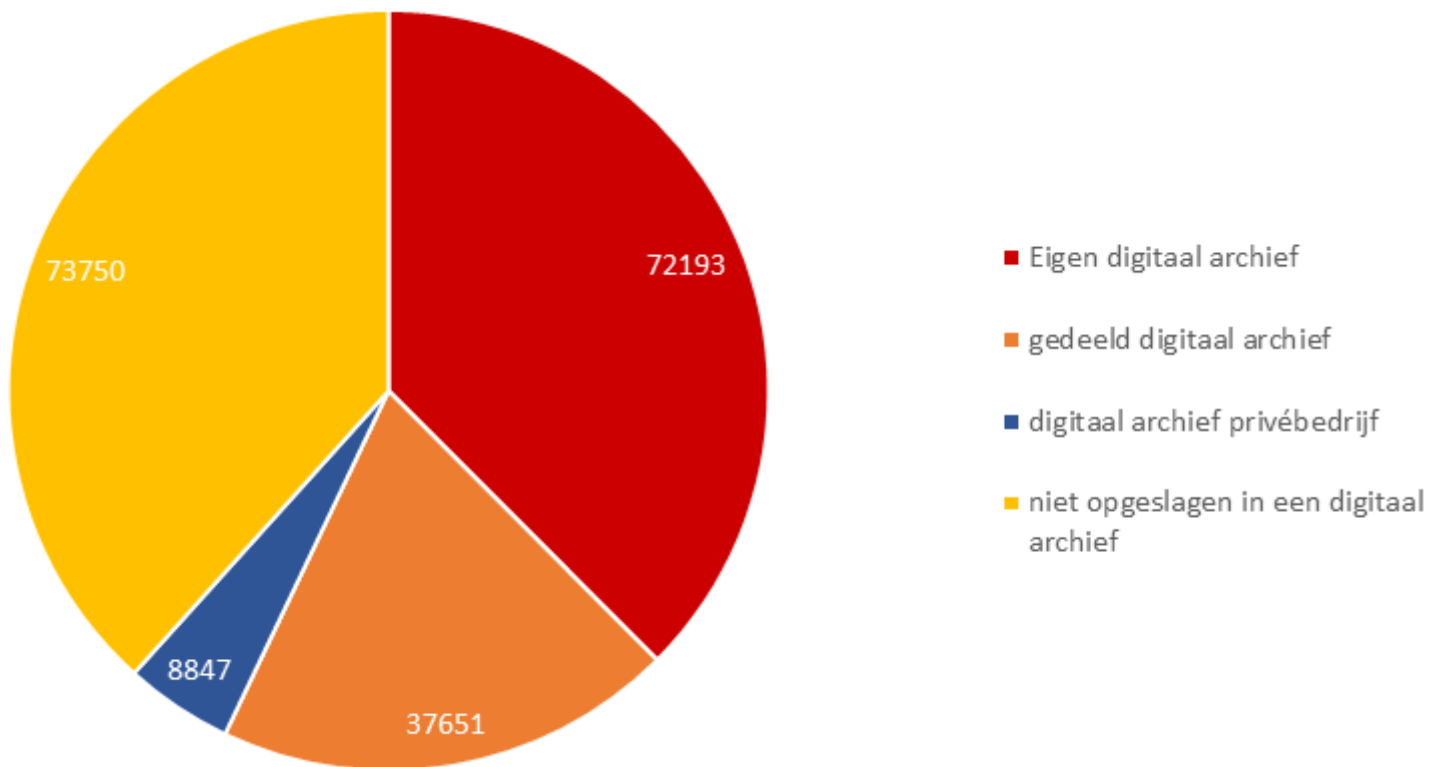
Figuur 5: Opslag van digitale collecties van de organisatie in digitale archieven, volgens type archief (N=38)

2.4.1 Omvang van de (opgeslagen) digitale collecties

De omvang van digitale collecties neemt snel toe. De opslag ervan vertegenwoordigt een grote kost. De totale geschatte gerapporteerde omvang van de opgeslagen digitale collecties van de betrokken organisaties in 2014 is 192.441 gigabyte (GB) of 192 terabyte (tabel 5.3.1-4). (Daarbovenop schat de Universiteitsbibliotheek van de UGent de omvang van het eigen digitaal archief op ca. 150.000 GB. Omwille van de verhoudingen hebben we dit cijfer in de onderstaande grafiek niet opgenomen. Niet alle organisaties hebben de omvang van hun digitale collecties vermeld, het totaalcijfer is dus wellicht een onderschatting. Vooral het aandeel opgeslagen bij privébedrijven blijft voor een deel buiten beeld.

Figuur 6: Omvang digitale collecties van de organisaties, per type archief, uitgedrukt in gigabyte (N=78)

Er zijn grote verschillen in de omvang van de digitale collecties bij de organisaties, gaande van enkele tientallen tot tienduizenden gigabytes. De gemiddelde omvang schommelt rond de 2.500 GB. Grote digitale archieven vinden we, naast het reeds vermelde van de Universiteit Gent, bv. bij LukasArts (ca. 22.000 GB), maar ook bij enkele erfgoedcellen en archiefinstellingen met soms omvangrijke beeldbanken of audiovisuele digitale collecties. Zorgwekkend is het gegeven dat er zich bij 32 organisaties 73.750 GB aan digitale collecties bevinden die (nog) niet duurzaam opgeslagen worden in een digitaal archief. Deze collecties, ongeveer 38% van het totaal, zijn als zodanig bedreigd, omdat ze niet in een kwalitatieve bewaaromgeving worden opgeslagen. Ze worden bijvoorbeeld offline opgeslagen op hard disks of dvd's of op andere opslagmedia, waarbij kwaliteitscontroles of systematisch back-ups niet gegarandeerd zijn. Het risico dat deze gegevens op termijn verloren gaan of beschadigd worden is reëel. Een risicoanalyse en verder onderzoek is nodig om dit probleem in kaart te brengen.

2.5 STATUS VAN DE REGISTRATIE, DIGITALISERING EN DIGITALE (ONLINE) TOEGANKELIJKHEID

Alle collectiebeherende organisaties⁵ rapporteren in het onderdeel collectiebeheer van het *Cijferboek* per type collectie over de status van:

- ▶ de basisregistratie van de fysieke of analoge collecties op itemniveau, op deelcollectieniveau of op bestandsniveau (archieven) in een collectieregistratiesysteem of -databank;
- ▶ de online toegankelijkheid (via internet) tot de registratiegegevens op itemniveau, op deelcollectieniveau of op bestandsniveau, via een webcatalogus, -inventaris, -register, enz.;

⁶ Aangezien dienstverlenende organisaties geen collectie beheren vullen zij dit onderdeel niet in.

- ▶ de kwalitatief duurzame digitalisering van de analoge of fysieke collectie;
- ▶ de online en offline toegankelijkheid van het kwalitatief duurzaam gedigitaliseerd materiaal.

Deze statusgegevens vervolledigen het beeld over het beheer van het digitaal erfgoed, specifiek voor de collectiebeherende organisaties.

2.5.1 Status van de basisregistratie van de fysieke of analoge collecties

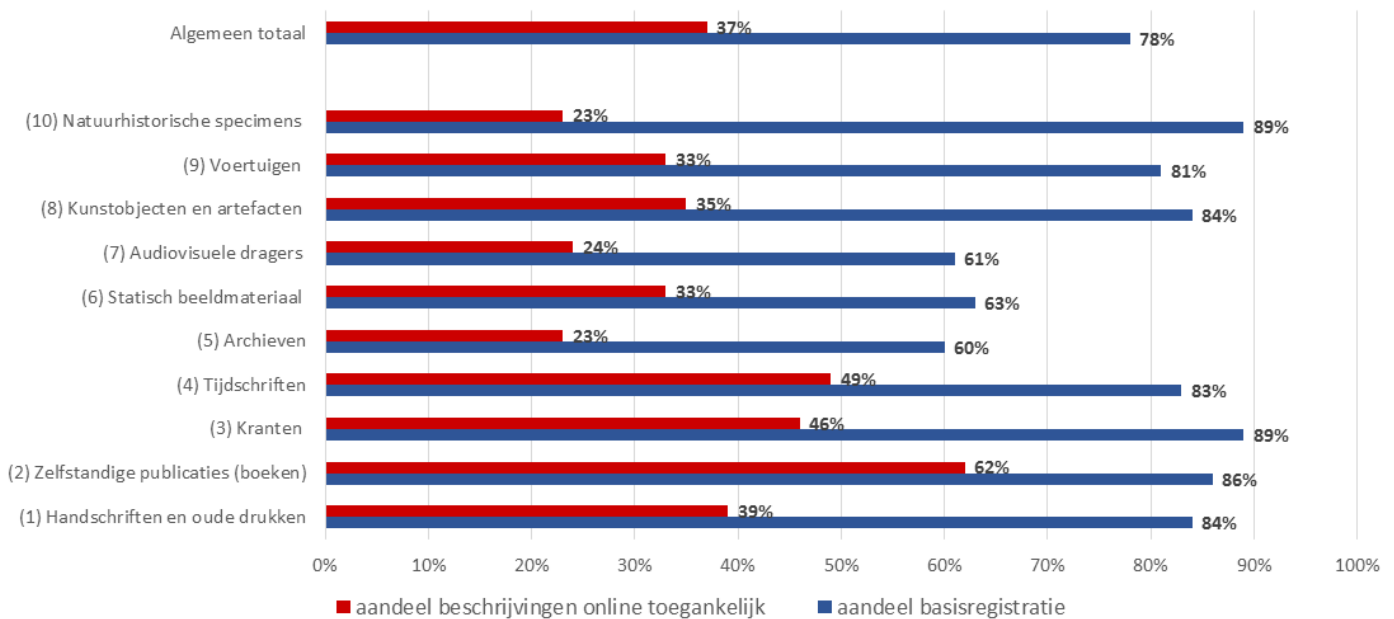
De basisregistratie van de fysieke of analoge collecties kan gebeuren op verschillende niveaus van detail:

- ▶ registratie op itemniveau (object, document, audiovisuele drager, specimen, enz.): de registratie van de formele kenmerken van het item (bv. naam kunstenaar/auteur, titel, datering, enz.), aangevuld met onder meer administratieve beheer- of bewaarplaatsgegevens en meestal ook voorzien van een classificatie of onderwerpsontsluiting;
- ▶ registratie op deelcollectieniveau: de beschrijving van een (deel)verzameling of (deel)collectie als geheel, i.p.v. de afzonderlijke items. De beschrijving bevat onder meer een korte omschrijving van de (deel)collectie, de materiaaltypes, trefwoorden over de inhoud, de herkomst, de bewaarplaats, het collectiebeleid, enz.
- ▶ registratie op bestandsniveau (archieven): de beschrijving/registratie op bestandsniveau, waarbij minimaal een toegang bestaat in de vorm van een (ongestructureerde) stortingslijst. Met een bestand bedoelen we een groep documenten bijeengebracht door een archiefvormer met een bepaald doel en in onderlinge samenhang te raadplegen.

Voor de registratie wordt een (digitaal) collectieregistratie- of inventarisatiesysteem of -databank gebruikt, meestal een module van een globaal collectiebeheerssysteem of digital asset management systeem. De statusgegevens hebben dus geen betrekking op het aloude steekkaartsysteem dat stilaan aan het verdwijnen is, maar soms nog wordt gebruikt voor bepaalde (historische) collecties. De statusgegevens maken geen onderscheid tussen de mate van detail of diepgang van de registratie, vanwege de complexiteit. Ze geven een globale indicatie van de status van de registratie en de ontsluiting.

Naast de registratie zelf is er de online toegang (of de 'ontsluiting') tot deze registratiegegevens, d.w.z. de metadata over de collecties. Die kan op verschillende manieren gebeuren, maar moet minimaal voorzien worden door een via internet te consulteren (gemeenschappelijke) 'webcatalogus', 'register', 'inventaris' of 'collectiewijzer'. De meeste erfgoedinstellingen beschikken over gestandaardiseerde collectieregistratiesystemen met een module om online toegang te geven tot deze gegevens, maar dat betekent niet dat alle registratiegegevens ook online toegankelijk zijn. Dat is afhankelijk van het type collectie, de status van de registratie zelf en het interne beleid ter zake.

Figuur 7: Status van de basisregistratie van fysieke of analoge collecties (N=93)

Globaal is 78% van de collecties geregistreerd (tabel 6.1). In 2012 (*Cijferboek 2012*) was dat 74%: het gaat dus langzaam vooruit. In 2012 was de online toegang nog 38% tegenover 37% in 2014, wat kan duiden op een stagnatie.

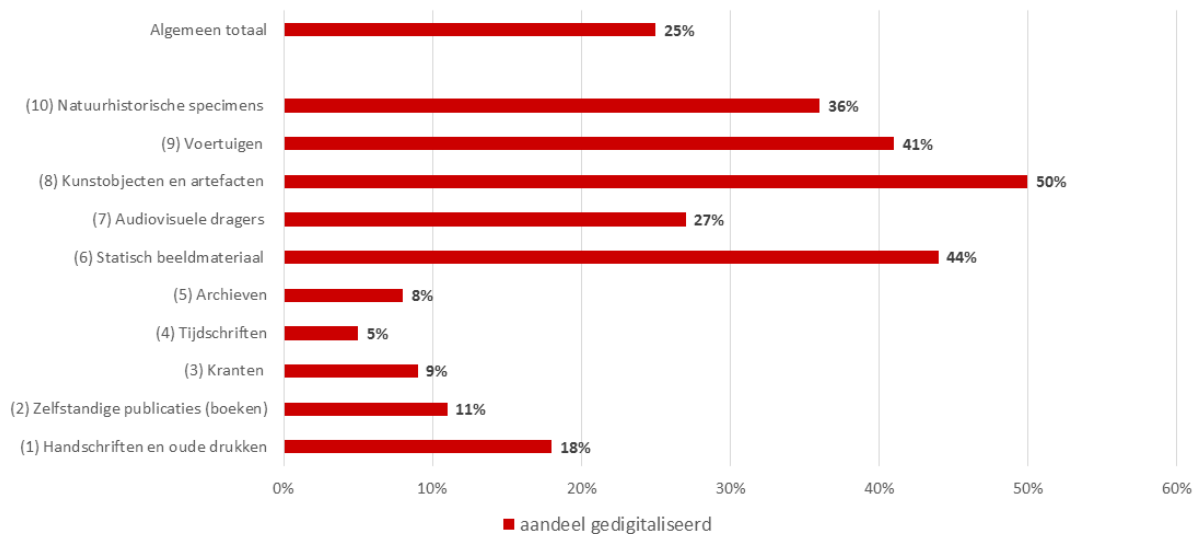
Er zijn grote verschillen in de status tussen de types collecties (zie grafiek). Deze statusgegevens zijn immers sterk afhankelijk van het type collectie, en de gehanteerde beschrijvings- en ontsluitingstradities en de mate van standaardisering hiervan, die verschillen naargelang het type materiaal of collectie. Sommige collecties zijn ook veel omvangrijker dan andere, zoals bijvoorbeeld archieven en statisch beeldmateriaal. Bij audiovisuele bronnen is de registratie dan weer erg complex. Er zijn dus ook objectieve redenen waarom de status van de registratie en ontsluiting onderling verschilt, naargelang het type collectie, eerder dan naar het type instelling. In het *Cijferboek* worden de statusgegevens niet gekoppeld aan het type instellingen, maar aan het type collecties. Veel instellingen beheren immers diverse types van collecties. Globaal stellen we vast dat voor publicaties (boeken, tijdschriften en kranten) het aandeel geregistreerde collecties en vooral de online beschikbaarheid van de metadata het grootst is. Dat wordt bevestigd door de ENUMERATE bevraging (ENUMERATE 2015, p. 20) waaruit blijkt dat voor bibliotheken 68% van de registratiegegevens online toegankelijk is.

2.5.2 Status van de digitalisering

Met digitalisering bedoelen we het omzetten van een fysiek document, afbeelding, (kunst)object, een analoge film-, video- of geluidsdrager, enz. naar digitale formaten. D.w.z. scannen, digitaal fotograferen, of op een andere manier digitaal reproduceren. De digitalisering gebeurt in een voldoende hoogwaardige resolutie (naargelang de drager), met het oog op duurzaam beheer, ontsluiting, onderzoek, reproductie, langetermijnbewaring, enz. Het kon hier ook gaan over digitale audio of video die bewaard wordt op magnetische tapes of andere dragers (bv. DAT-cassettes, minidiscs, digitale Betacam-tapes, miniDV-cassettes) en die moeten gemigreerd/getranscodeerd worden om ze als computerbestand te kunnen gebruiken.

Aan de organisaties werd gevraagd te rapporteren wat het aandeel is van de analoge of fysieke collectie dat reeds kwalitatief duurzaam gedigitaliseerd is.

Figuur 8: Status van de digitalisering van fysieke of analoge collecties (N=93)

Globaal is 25% van de collecties gedigitaliseerd (tabel 6.2). In het *Cijferboek 2012* was dat 22%. Deze cijfers zijn vergelijkbaar met de status op Europees niveau, waar 23% van de collecties al gedigitaliseerd zou zijn (ENUMERATE 2015, p. 20). We moeten hier wel de kanttekening bij maken dat het hier om gemiddelde, niet gewogen percentages gaat, die geen rekening houden met de grootte van de te digitaliseren collecties. M.a.w. een kleine collectie die voor 25% gedigitaliseerd is, weegt evenveel als een grote die voor 5% gedigitaliseerd is, terwijl er wel veel meer objecten gedigitaliseerd zijn in de grote collectie. Het is evenwel, zoals ook in ENUMERATE vastgesteld, niet haalbaar om de instellingen het aantal gedigitaliseerde objecten per type collectie of materiaalsoort te laten rapporteren, gekoppeld aan de omvangcijfers per type collectie: dit leidt tot non-respons. De cijfers geven dus een indicatie van de status. Het feit dat de statusgegevens per type collectie gerapporteerd worden brengt daarbij reliëf in de cijfers. Globaal zien we een vergelijkbaar beeld als in 2012. Het documentair erfgoed blijft op achterstand staan: dat ligt natuurlijk vooral aan het veel groter volume aan te digitaliseren materiaal.

2.5.3 Status van de online toegankelijkheid van de gedigitaliseerde collecties

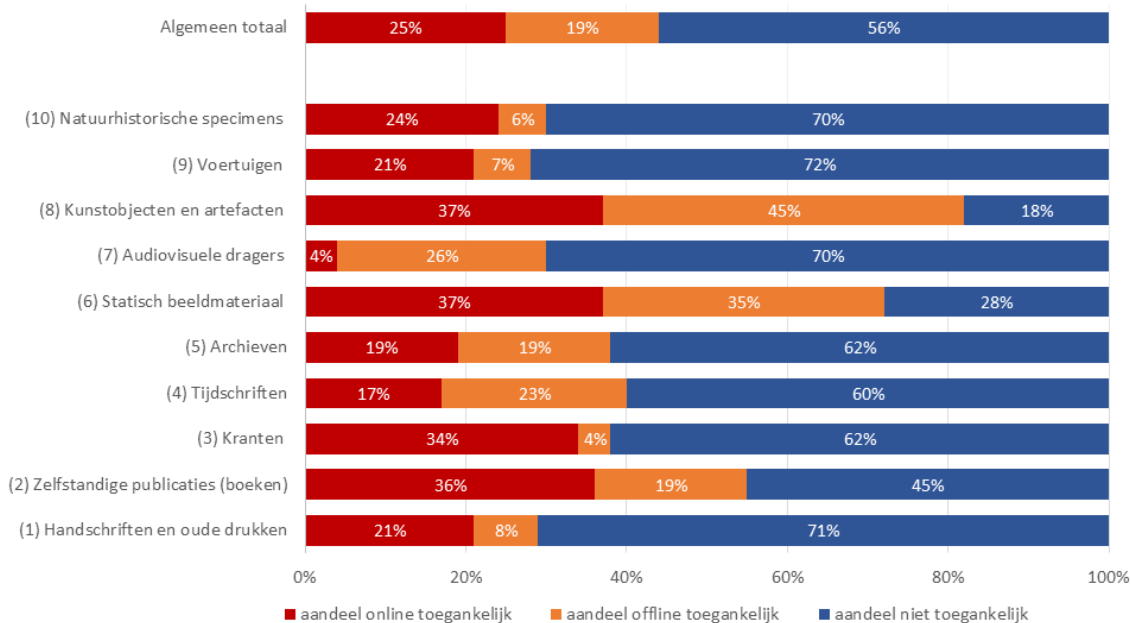
Digitalisering gebeurt vooral (maar niet enkel) met het oog op het bieden van online toegang voor gebruikers tot het kwalitatief duurzaam gedigitaliseerd materiaal, voor consultatie, onderzoek en studie, persoonlijk genoeg of actief (her)gebruik. Daarom wordt digitaal materiaal en metadata ook steeds meer als open data aangeboden (zie hoger).

In het *Cijferboek* rapporteren de organisaties over:

- ▶ Het aandeel van de gedigitaliseerde objecten of documenten dat **online toegankelijk** is, d.w.z. dat (samen met de beschrijvende metadata) online kan geconsulteerd worden op het internet, vanop eender welke locatie.
- ▶ Het aandeel van de gedigitaliseerde objecten of documenten dat enkel **offline toegankelijk** is via schermen in de gebouwen van de organisatie (met of zonder login, of op aanvraag), maar niet online via internet.
- ▶ Het aandeel van de gedigitaliseerde objecten of documenten dat helemaal **niet toegankelijk** is, noch online, noch offline. D.w.z. dat de digitale kopie bewaard wordt, maar niet door de gebruikers kan worden geconsulteerd.

Deze vraagstelling is gebaseerd op ENUMERATE. De resultaten geven een globaal beeld van de beschikbaarheid of de toegankelijkheid van het digitaal materiaal, maar geven geen inzicht in de kwaliteit van het aangeboden materiaal, de mate of diepgang van de ontsluiting of de gebruiksvoorwaarden verbonden aan de toegang. Daartoe is meer onderzoek nodig.

Figuur 9: Status van de toegankelijkheid van de digitale collecties

Globaal is 25% van de gedigitaliseerde collecties online toegankelijk (tabel 6.3). In het *Cijferboek 2012* was dat nog maar 9%. Er lijkt dus een spectaculaire inhaalbeweging gemaakt te zijn, meer bepaald voor documentair erfgoed (publicaties en archieven), waar de vooruitgang ten opzichte van 2012 verhoudingsgewijs het grootst is. We hebben daar niet direct een verklaring voor. Het is mogelijk dat er voor 2012 interpretatieproblemen waren met de vraagstelling in het *Cijferboek*, die met de vernieuwde vraagstelling in 2014 verduidelijkt is. Op Europees niveau is 32% van de digitale collecties online toegankelijk (ENUMERATE 2015, p. 21). Maar dit cijfer omvat ook de born-digital collecties, en niet enkel de gedigitaliseerde collecties. In het *Cijferboek* wordt – omwille van de continuïteit en de consistentie van de vraagstelling – de thematiek van de born-digital collecties apart behandeld (zie onder).

In elk geval betekenen deze cijfers dat het grootste deel van de digitale collecties enkel offline (19%) in de gebouwen toegankelijk is, of helemaal niet door gebruikers kan geconsulteerd worden (56%). Er kunnen hiervoor verschillende redenen zijn, zoals technische redenen, kostprijs, interne beleidslijnen, enzovoort. Maar wellicht een van de meest doorslaggevende redenen is het auteursrecht. Om digitale collecties die nog onder het auteursrecht vallen (globaal tot 70 jaar na het overlijden van de auteur of de kunstenaar) online aan te bieden moeten er auteursrechten geklaard en betaald worden aan auteurs en/of beheersvennootschappen. Deze kosten zijn voor de meeste instellingen onmogelijk te dragen. Dit leidt dus voor meer recente collecties (pakweg vanaf 1900) tot het bekende ‘*digital black hole*’. Een bijkomend probleem is dat voor een groot deel van de collecties de rechthebbenden niet bekend zijn of niet gevonden kunnen worden: een belangrijk deel van de collecties is in die zin ‘verweesd’. Ook deze collecties mogen niet zomaar online geplaatst worden.

Op 20 juli 2015 werd in het *Belgisch Staatsblad* de wet⁶ gepubliceerd houdende de omzetting van een Europese Richtlijn van 2012. Deze wet staat toe om bij wijze van uitzondering verweesde werken online te verspreiden, mits er voorafgaand een uitgebreide billijke zoektocht werd ondernomen naar de rechthebbende(n). Deze procedure is evenwel dermate complex en tijdrovend en dus zeer kostelijk, dat ze ten gronde geen oplossing biedt voor het probleem van online beschikbaarheid van omvangrijke verweesde collecties. Deze situatie verklaart bv. waarom er zo weinig audiovisuele materialen online beschikbaar komen, nl. 4%. De auteursrechtelijke status van deze werken is immers zeer complex.

We wijzen er ten slotte op dat de algemene gemiddelden voor de statusgegevens, zoals vermeld, verbergen dat veel van de bevraagde instellingen over relatief weinig gedigitaliseerd materiaal beschikken dat meestal niet online wordt aangeboden. Als men de tabellen in bijlage bekijkt zal men zien dat de medianen zeer laag liggen, en dat slechts een toplaag van de instellingen (namelijk het derde percentiel) echt actief online digitaal toegang geeft tot gedigitaliseerde collecties. Enkel beeldmateriaal (foto's) en (foto's of scans van) objecten worden in de praktijk door een ruimere groep digitaal aangeboden.

2.6 BORN-DIGITAL COLLECTIES

Born-digital collecties bevatten een breed scala aan objecten, documenten of andere media, die van oorsprong digitaal gecreëerd werden. Ze hebben dus geen originele fysieke of analoge pendant (behalve als er een fysieke kopie wordt gemaakt, bv. een print). Born-digital collecties zijn dus een recent fenomeen van de digitale informatiemaatschappij, en de omvang en diversiteit ervan is de voorbije jaren exponentieel toegenomen. Als erfgoedinstellingen hun geheugenrol verder willen blijven waarmaken, moeten ze dus ook actief deze van oorsprong digitale collecties verzamelen, ontsluiten en bewaren. Dit stelt hen voor grote technische uitdagingen. In het eerste *Cijferboek* van 2009-2010 werd al gevraagd naar het bezit van born-digital collecties. De resultaten waren toen te fragmentarisch om te rapporteren. In 2012 werden er geen gegevens opgevraagd over dit soort collecties, maar in 2014 dus weer wel.

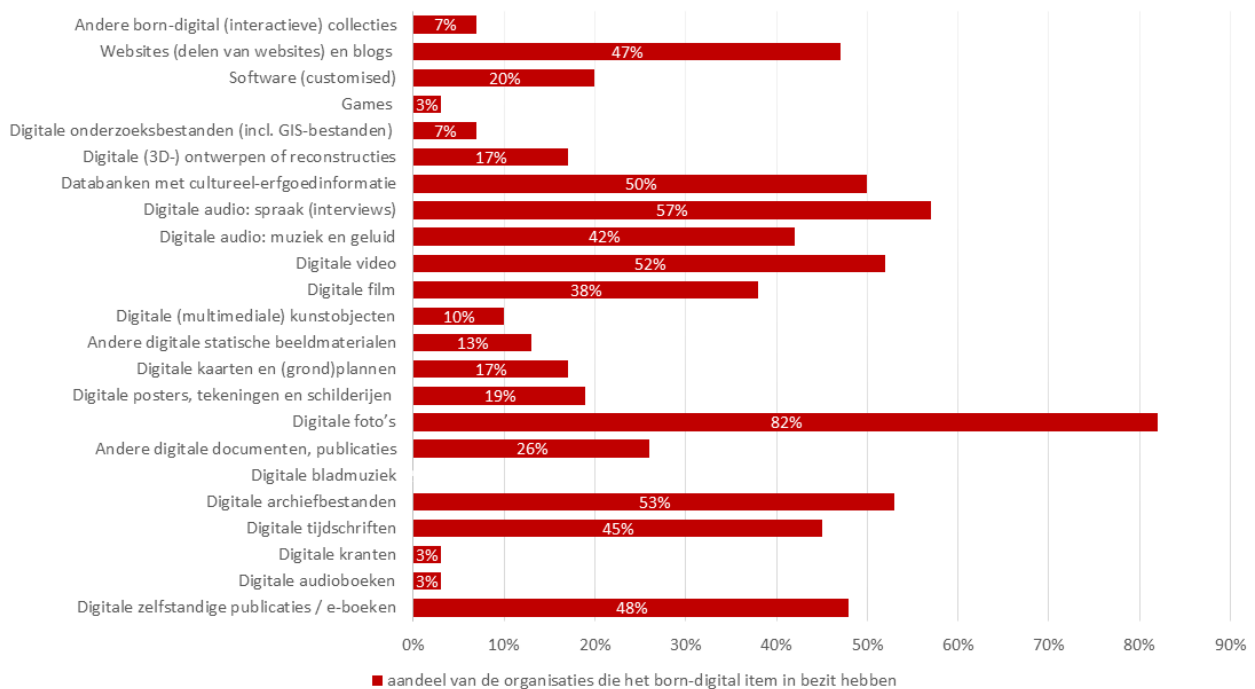
Van de 84 collectiebeherende instellingen die antwoordden op de vraag of ze born-digital collecties verzamelen, met de expliciete intentie deze duurzaam te bewaren voor de toekomst, waren er 36 (43%) die positief antwoordden, 45 instellingen negatief, en 3 weten het niet (tabel 7.1). Het gaat – relatief gezien – vooral over archiefinstellingen (81%), en in minder mate erfgoedbibliotheken (43%) en landelijke musea (45%). Het gaat over grotere instellingen die de nodige kennis en infrastructuur kunnen opbouwen om deze uitdaging aan te gaan. Uit de ENUMERATE bevraging blijkt dat 60% van de instellingen born-digital collecties bezit. (ENUMERATE 2015, p. 13.)

2.6.1 Types born-digital collecties

De 36 collectiebeherende instellingen die actief born-digital collecties verzamelen, met de expliciete intentie deze duurzaam te bewaren, konden aangeven welke types born-digital collecties of items zij in bezit hebben (tabel 7.2).

⁷ Wet houdende de omzetting van de richtlijn 2012/28/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 inzake bepaalde toegestane gebruikswijzen van verweesde werken: www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&table_name=wet&cn=2015072015

Figuur 10: Born-digital collecties of items in bezit van de organisatie

De grote meerderheid bezit digitale foto's, en een belangrijk aandeel bezit digitale film, video of audio. Dat weerspiegelt onze hedendaagse beeld- en mediacultuur, waarin iedereen vlot foto's, filmpjes of video's kan maken. Maar ook de professionele media schakelden volledig over op digitale productieprocessen. Heel wat instellingen verzamelen ook interviews op digitale audiodragers (mondelijke historische bronnen). De archiefinstellingen worden dan weer geconfronteerd met de evolutie naar het digitaal archief waarbij allerlei overheidsdocumenten en andere documenten van archiefvormers enkel nog digitaal worden aangemaakt en overgedragen. De bibliotheken moeten dan weer inspelen op de (niet meer zo) nieuwe trend van het digitaal publiceren (elektronische tijdschriften, e-boeken, enz.). Verder stelt een verrassend groot aantal instellingen websites en blogs te verzamelen, met het oog op de langetermijnbewaring. Webarchivering is immers niet eenvoudig, en er zijn in Vlaanderen weinig *state of the art* webarchieven bekend. Net als websites zijn er ook andere meer exotische born-digital items opgenomen in het overzicht, waarvan de opslag hoge technische eisen stelt (games en andere software, GIS- en 3D-bestanden, enz.) Deze komen dan ook minder voor.

2.6.2 Omvang van de born-digital collecties

De collectiebeherende organisaties die born-digital collecties in bezit hebben konden opgeven wat de omvang was van deze collecties (tabel 7.3). Door lage respons zijn deze cijfers indicatief. Er kan weinig duiding bij gegeven worden, en ze zijn niet onderling vergelijkbaar. Vooral voor digitale publicaties, foto's, archiefbestanden, audiovisuele media, en websites of blogs worden nog cijfers opgegeven. Sommige andere types collecties komen maar zelden voor, zoals digitale kunstobjecten, games, software en databanken. Voor digitale kranten, audioboeken en onderzoeksbestanden worden helemaal geen cijfers gerapporteerd. Voor een aantal types collecties blijkt uit analyse van de cijfers dat enkele individuele instellingen soms grote collecties beheren die quasi het totale bezit dekken.

2.6.3 Status online toegankelijkheid van de born-digital collecties

Zowat 20% van de born-digital collecties is online toegankelijk en kan dus vrij geconsulteerd worden op het internet (tabel 7.5). Dat is iets minder dan voor gedigitaliseerde collecties (25%, zie hoger). De redenen voor de lage online toegang zijn in principe dezelfde als voor gedigitaliseerde collecties, want ook hier speelt het auteursrecht. De offline toegang is evenwel met 54% veel hoger dan die voor gedigitaliseerde collecties (19%, zie hoger). De precieze reden daarvoor is niet helemaal duidelijk. Maar aangezien er enkel een digitale versie bestaat, kan men natuurlijk niet terugvallen op een origineel fysiek item, en moet men dus wel de digitale versie aanbieden aan de gebruikers. Gedigitaliseerde collecties worden nog sterk als 'complementair' gezien op de originele fysieke objecten en documenten, en veel digitale representaties dienen enkel voor redenen van intern collectiebeheer, of voor specifieke doeleinden (publicaties, thematische online expo's, enz.)

2.7 ENKELE SAMENVATTENDE CONCLUSIES

De resultaten van deze bevraging zijn voor iedereen die de situatie op het terrein kent wellicht geen verrassing.⁷ Er is bij veel instellingen een gebrek aan schaalgrootte en de resources die ingezet worden blijven relatief beperkt; initiatieven worden nog in grote mate projectmatig gefinancierd. Dit is een oud zeer, en staat een duurzame en strategische aanpak van digitaliseringsactiviteiten in de weg, en kan uiteindelijk het proces naar een digitale omslag vertragen. Een groot pijnpunt is de nog veel te beperkte online toegankelijkheid van het digitaal erfgoed (gedigitaliseerd of born-digital), gecombineerd met een gebrek aan inzicht in (de mate van) het gebruik ervan. Tot slot staan de meeste instellingen nog voor grote uitdagingen voor de digitale langetermijnbewaring. Kortom, ondanks ongetwijfeld veel inspanningen en volutarisme, worstelt een groot deel van de instellingen met het ontwikkelen van een duurzame langetermijnstrategie voor het kwalitatief beheer van het digitaal erfgoed. Er is dus nog werk aan de winkel.

⁸ Zie onder meer het rapport: *Analyse van de digitale noden van culturele archieven, erfgoedbibliotheken en musea in Vlaanderen*, maart 2014 (<http://viaa.be/nl/nieuws/rapport-analyse-van-de-digitale-noden-van-de-sector>)

3. BIJLAGEN

3.1 LIJST VAN DEELNEMENDE ORGANISATIES

NAAM	WERKSOORT CATEGORIE	TYPE ORGANISATIE
Design museum Gent	Collectiebeherende organisatie	landelijk ingedeeld museum
FotoMuseum provincie Antwerpen	Collectiebeherende organisatie	landelijk ingedeeld museum
Huis van Alijn	Collectiebeherende organisatie	landelijk ingedeeld museum
Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen	Collectiebeherende organisatie	landelijk ingedeeld museum
Kunstmuseum aan Zee (Mu.ZEE)	Collectiebeherende organisatie	landelijk ingedeeld museum
M HKA	Collectiebeherende organisatie	landelijk ingedeeld museum
MAS	Collectiebeherende organisatie	landelijk ingedeeld museum
Middelheimmuseum	Collectiebeherende organisatie	landelijk ingedeeld museum
ModeMuseum provincie Antwerpen	Collectiebeherende organisatie	landelijk ingedeeld museum
Musea Brugge: Groeningemuseum	Collectiebeherende organisatie	landelijk ingedeeld museum
Musea Brugge: Hospitaalmuseum - Memling in Sint-Jan	Collectiebeherende organisatie	landelijk ingedeeld museum
Museum Dr. Guislain	Collectiebeherende organisatie	landelijk ingedeeld museum
Museum M	Collectiebeherende organisatie	landelijk ingedeeld museum
Museum Plantin-Moretus	Collectiebeherende organisatie	landelijk ingedeeld museum
Museum voor Industriële Archeologie en Textiel	Collectiebeherende organisatie	landelijk ingedeeld museum
Openluchtmuseum Bokrijk	Collectiebeherende organisatie	landelijk ingedeeld museum
Provinciaal Gallo-Romeins Museum	Collectiebeherende organisatie	landelijk ingedeeld museum
S.M.A.K. Stedelijk Museum voor Actuele Kunst	Collectiebeherende organisatie	landelijk ingedeeld museum
Samenwerkingsverband Kunstmusea Antwerpen	Collectiebeherende organisatie	landelijk ingedeeld museum
Sportimonium	Collectiebeherende organisatie	landelijk ingedeeld museum
STAM	Collectiebeherende organisatie	landelijk ingedeeld museum
Bakkerijmuseum Walter Plaetinck Zuid-gasthuishoeve	Collectiebeherende organisatie	regionaal ingedeeld museum
Kasteel van Gaasbeek	Collectiebeherende organisatie	regionaal ingedeeld museum
Modemuseum Hasselt	Collectiebeherende organisatie	regionaal ingedeeld museum
Musea Maaseik	Collectiebeherende organisatie	regionaal ingedeeld museum
Museum Dhondt-Dhaenens	Collectiebeherende organisatie	regionaal ingedeeld museum
Nationaal Jenevermuseum	Collectiebeherende organisatie	regionaal ingedeeld museum
Nationaal Wielermuseum	Collectiebeherende organisatie	regionaal ingedeeld museum
NAVIGO - Nationaal Visserijmuseum	Collectiebeherende organisatie	regionaal ingedeeld museum
Roger Raveelmuseum	Collectiebeherende organisatie	regionaal ingedeeld museum
Stedelijke Izegems musea	Collectiebeherende organisatie	regionaal ingedeeld museum
Stedelijke Musea Kortrijk - Broelmuseum	Collectiebeherende organisatie	regionaal ingedeeld museum
Stedelijke Musea Mechelen	Collectiebeherende organisatie	regionaal ingedeeld museum
Stedelijke Musea Sint-Niklaas	Collectiebeherende organisatie	regionaal ingedeeld museum

Ten Duinen 1138	Collectiebeherende organisatie	regionaal ingedeeld museum
Texture (Vlasmuseum)	Collectiebeherende organisatie	regionaal ingedeeld museum
TRAM 41 - Turnhoutse route archief en museum	Collectiebeherende organisatie	regionaal ingedeeld museum
Het Stadsmus	Collectiebeherende organisatie	lokaal en niet ingedeeld museum
Hopmuseum Poperinge	Collectiebeherende organisatie	lokaal en niet ingedeeld museum
Jacob Smitsmuseum	Collectiebeherende organisatie	lokaal en niet ingedeeld museum
Karrenmuseum Essen	Collectiebeherende organisatie	lokaal en niet ingedeeld museum
Museum de Kolonie	Collectiebeherende organisatie	lokaal en niet ingedeeld museum
Stedelijke musea Dendermonde	Collectiebeherende organisatie	lokaal en niet ingedeeld museum
Musea Brugge: Bruggemuseum	Collectiebeherende organisatie	lokaal en niet ingedeeld museum
Museum Nicolaas Rockox - Het Rockoxhuis	Collectiebeherende organisatie	lokaal en niet ingedeeld museum
Plantentuin Universiteit Gent	Collectiebeherende organisatie	lokaal en niet ingedeeld museum
Stedelijk Museum Hoogstraten	Collectiebeherende organisatie	lokaal en niet ingedeeld museum
Zilver- en diamantmuseum	Collectiebeherende organisatie	lokaal en niet ingedeeld museum
Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience	Collectiebeherende organisatie	erfgoedbibliotheek
Openbare Bibliotheek Brugge	Collectiebeherende organisatie	erfgoedbibliotheek
Provinciale Bibliotheek Limburg	Collectiebeherende organisatie	erfgoedbibliotheek
Provinciale Bibliotheek Tolhuis	Collectiebeherende organisatie	erfgoedbibliotheek
Universiteitsbibliotheek Antwerpen	Collectiebeherende organisatie	erfgoedbibliotheek
Universiteitsbibliotheek Gent	Collectiebeherende organisatie	erfgoedbibliotheek
Universiteitsbibliotheek KU Leuven	Collectiebeherende organisatie	erfgoedbibliotheek
Amsab - Instituut voor Sociale Geschiedenis Gent	Collectiebeherende organisatie	archiefinstelling
AMVC-Letterhuis	Collectiebeherende organisatie	archiefinstelling
Archief Annuntiaten Heilig-Hartinstituut Heverlee	Collectiebeherende organisatie	archiefinstelling
Archief en Documentatiecentrum voor het Vlaams-nationalisme	Collectiebeherende organisatie	archiefinstelling
Archief en Museum voor het Vlaams Leven te Brussel	Collectiebeherende organisatie	archiefinstelling
Archief OCMW Gent	Collectiebeherende organisatie	archiefinstelling
Architectuurarchief provincie Antwerpen	Collectiebeherende organisatie	archiefinstelling
Centrum voor Academische en Vrijzinnige Archieven	Collectiebeherende organisatie	archiefinstelling
KADOC - Documentatie- en Onderzoekscentrum voor religie, cultuur en samenleving	Collectiebeherende organisatie	archiefinstelling
Liberaal Archief	Collectiebeherende organisatie	archiefinstelling
Provinciaal Archief West-Vlaanderen	Collectiebeherende organisatie	archiefinstelling
Stadsarchief Ieper	Collectiebeherende organisatie	archiefinstelling
Stadsarchief Leuven	Collectiebeherende organisatie	archiefinstelling
Stadsarchief Mechelen	Collectiebeherende organisatie	archiefinstelling
Stadsarchief Waregem	Collectiebeherende organisatie	archiefinstelling
Universiteitsarchief Gent	Collectiebeherende organisatie	archiefinstelling
Centrum Agrarische Geschiedenis	Dienstverlenende organisatie	expertisecentrum
Centrum Vlaamse Architectuurarchieven	Dienstverlenende organisatie	expertisecentrum

Centrum voor Religieuze Kunst en Cultuur	Dienstverlenende organisatie	expertisecentrum
Contemporary Art Heritage Flanders	Dienstverlenende organisatie	samenwerkingsverband
Familiekunde Vlaanderen	Dienstverlenende organisatie	organisatie voor volkscultuur
Lukas - Art in Flanders	Dienstverlenende organisatie	samenwerkingsverband
Resonant	Dienstverlenende organisatie	expertisecentrum
tapis plein	Dienstverlenende organisatie	expertisecentrum
Vlaamse Kunstcollectie	Dienstverlenende organisatie	samenwerkingsverband
Volkskunde Vlaanderen - LECA	Dienstverlenende organisatie	expertisecentrum
Erfgoedcel BIE	Dienstverlenende organisatie	Erfgoedcel
Erfgoedcel Brugge	Dienstverlenende organisatie	Erfgoedcel
Erfgoedcel CO7	Dienstverlenende organisatie	Erfgoedcel
Erfgoedcel Denderland	Dienstverlenende organisatie	Erfgoedcel
Erfgoedcel Haspengouw	Dienstverlenende organisatie	Erfgoedcel
Erfgoedcel k.ERF	Dienstverlenende organisatie	Erfgoedcel
Erfgoedcel Kempens Karakter	Dienstverlenende organisatie	Erfgoedcel
Erfgoedcel Leieschelde	Dienstverlenende organisatie	Erfgoedcel
Erfgoedcel Leuven	Dienstverlenende organisatie	Erfgoedcel
Erfgoedcel Mechelen	Dienstverlenende organisatie	Erfgoedcel
Erfgoedcel Meetjesland	Dienstverlenende organisatie	Erfgoedcel
Erfgoedcel Mijn-Erfgoed	Dienstverlenende organisatie	Erfgoedcel
Erfgoedcel Noorderkempen	Dienstverlenende organisatie	Erfgoedcel
Erfgoedcel Pajottenland en Zennevallei	Dienstverlenende organisatie	Erfgoedcel
Erfgoedcel Viersprong / Land van Rode	Dienstverlenende organisatie	Erfgoedcel
Erfgoedcel Waasland	Dienstverlenende organisatie	Erfgoedcel
Erfgoedcel Kortrijk	Dienstverlenende organisatie	Erfgoedcel

3.2 TABELLEN

- ▶ De cijfers hebben betrekking op het jaar 2014.
- ▶ Per tabel wordt aangegeven wat het aantal *valid cases* is (d.w.z. het aantal organisaties die het onderdeel ingevuld hebben.)
- ▶ Mean is het gemiddelde cijfer voor alle *valid cases*.
- ▶ Mediaan is het middelste cijfer voor alle *valid cases* (de 50% grens).
- ▶ Cijfers in het rood zijn statistisch niet significant.

1. Respons

Beheert de organisatie digitale collecties, of heeft zij digitaliseringsactiviteiten ontwikkeld in de voorbije 2 jaar (2013-2014)?

Digitaliseringsactiviteiten	Total cases	Valid cases	JA	%	NEEN	%	WEET NIET	%	% TOTAAL
Archieven	16	16	16	100,00%	0	0,00%	0	0,00%	100,00%
Erfgoedbibliotheken	8	7	7	100,00%	0	0,00%	0	0,00%	100,00%
Musea - landelijk	23	23	21	91,30%	2	8,70%	0	0,00%	100,00%
Musea - regionaal	25	23	16	69,57%	5	21,74%	2	8,70%	100,00%
Musea - lokaal en niet ingedeeld	20	18	11	61,11%	6	33,33%	1	5,56%	100,00%
Dienstverlenende organisaties	36	35	28	80,00%	7	20,00%	0	0,00%	100,00%
Totaal	128	122	99	81,15%	20	16,39%	3	2,46%	100,00%

2. Uitvoering digitaliseringsactiviteiten

2.1 Uitvoerders van de digitaliseringsactiviteiten (meer dan 1 antwoord mogelijk)

- (1) Digitalisering in huis uitgevoerd door de organisatie zelf
- (2) Digitalisering extern uitgevoerd i.s.m. (gemeenschappelijke) diensten van (semi)publieke actoren of andere organisaties
- (3) Digitalisering extern uitgevoerd door privébedrijven
- (4) Een andere vorm van uitvoering
- (5) U weet het niet

Uitvoerder digitaliseringsactiviteiten - NOMINAAL AANTAL	Total cases	Valid cases	1	2	3	4	5
Archieven	16	16	14	5	6	0	0
Erfgoedbibliotheken	8	7	7	3	4	0	0
Musea - landelijk	23	22	17	10	11	2	1
Musea - regionaal	25	18	14	5	2	2	0
Musea - lokaal en niet ingedeeld	20	12	8	3	1	0	1
Dienstverlenende organisaties	36	28	18	10	17	3	0
Totaal	128	103	78	36	41	7	2

Uitvoerder digitaliseringsactiviteiten - PERCENTAGE	Total cases	Valid cases	1	2	3	4	5
Archieven	16	16	88%	31%	38%	0%	0%
Erfgoedbibliotheken	8	7	100%	43%	57%	0%	0%
Musea - landelijk	23	22	74%	43%	48%	9%	4%
Musea - regionaal	25	18	70%	25%	10%	10%	0%
Musea - lokaal en niet ingedeeld	20	12	57%	21%	7%	0%	7%
Dienstverlenende organisaties	36	28	67%	37%	63%	11%	0%
Totaal	128	103	73%	34%	38%	7%	2%

3. Middelen digitaliseringsactiviteiten

3.1 Beschikt de organisatie over een apart budget voor digitaliseringsactiviteiten?

Apart budget digitaliseringsactiviteiten	Total cases	Valid cases	JA	%	NEEN	%	WEET NIET	%	% TOTAAL
Archieven	16	16	9	56,25%	7	43,75%	0	0,00%	100,00%
Erfgoedbibliotheken	8	7	7	100,00%	0	0,00%	0	0,00%	100,00%
Musea - landelijk	23	23	11	47,83%	12	52,17%	0	0,00%	100,00%
Musea - regionaal	25	20	3	15,00%	16	80,00%	1	5,00%	100,00%
Musea - lokaal en niet ingedeeld	20	18	11	61,11%	6	33,33%	1	5,56%	100,00%
Dienstverlenende organisaties	36	28	23	82,14%	4	14,29%	1	3,57%	100,00%
Totaal	128	112	64	57,14%	45	40,18%	3	2,68%	100,00%

3.1.1 Uitgaven voor interne digitaliseringsactiviteiten en digitale infrastructuur, binnen de organisatie (exclusief personeelskosten)

Bedrag digitaliseringsactiviteiten	Total cases	Valid cases	Hoogste bedrag	Laagste bedrag	Mean	Mediaan	Totaal
Archieven	16	7	€ 55.000	€ 500	€ 13.428	€ 1.500	€ 93.993
Erfgoedbibliotheken	8	2	€ 36.000	€ 2.500			€ 38.500
Musea - landelijk	23	3	€ 87.000	€ 230			€ 92.230
Musea - regionaal	25	3	€ 1.200	€ 44			€ 2.260
Musea - lokaal en niet ingedeeld	20	3	€ 11.293	€ 150			€ 13.369
Dienstverlenende organisaties	36	6	€ 91.160	€ 279	€ 9.702	€ 3.500	€ 106.732
Totaal	128	24			€ 14.462		€ 347.084

3.1.2 Uitgaven voor externe digitaliseringsactiviteiten en digitale infrastructuur (uitbesteding)

Bedrag digitaliseringsactiviteiten	Total cases	Valid cases	Hoogste bedrag	Laagste bedrag	Mean	Mediaan	Totaal
Archieven	16	8	€ 89.360	€ 2.137	€ 23.934	€ 8.594	€ 191.472
Erfgoedbibliotheken	8	2	€ 40.000	€ 7.500			€ 47.500
Musea - landelijk	23	7	€ 33.450	€ 5.000	€ 4.094	€ 6.528	€ 94.141
Musea - regionaal	25	1	€ 980	€ 980			€ 980
Musea - lokaal en niet ingedeeld	20	2	€ 48.551	€ 1.332			€ 49.883
Dienstverlenende organisaties	36	18	€ 65.210	€ 1.487	€ 15.393	€ 6.766	€ 292.465
Totaal	128	38			€ 17.801		€ 676.441

3.2 Financieringsbronnen voor de digitaliseringsactiviteiten

- (1) Met de structurele werkingssubsidies (basisfinanciering)
- (2) Met extra (project)subsidies
- (3) Met middelen uit de omzet (verkoop, toegangsgelden, enz.)
- (4) Met middelen uit de exploitatie van het digitaal materiaal (verkoop beelden, enz.)
- (5) Met middelen uit sponsoring, giften, crowdfunding of andere privémiddelen
- (6) Met andere middelen
- (7) Weet het niet

Financieringsbronnen digitaliserings-activiteiten - NOMINAAL AANTAL	Total cases	Valid cases	1	2	3	4	5	6	7
Archieven	16	16	12	0	1	1	3	3	0
Erfgoedbibliotheken	8	7	7	3	0	1	0	2	0
Musea - landelijk	23	23	17	3	1	1	2	6	1
Musea - regionaal	25	20	11	1	3	1	2	1	3
Musea - lokaal en niet ingedeeld	20	14	8	2	0	0	0	0	1
Dienstverlenende organisaties	36	27	26	5	3	2	0	1	0
Totaal	128	107	81	14	8	6	7	13	5

Financieringsbronnen digitaliserings-activiteiten - PERCENTAGE	Total cases	Valid cases	1	2	3	4	5	6	7
Archieven	16	16	75%	0%	6%	6%	19%	19%	0%
Erfgoedbibliotheken	8	7	100%	43%	0%	14%	0%	29%	0%
Musea - landelijk	23	23	74%	13%	4%	4%	9%	26%	4%
Musea - regionaal	25	20	55%	5%	15%	5%	10%	5%	15%
Musea - lokaal en niet ingedeeld	20	14	57%	14%	0%	0%	0%	0%	7%
Dienstverlenende organisaties	36	27	96%	19%	11%	7%	0%	4%	0%
Totaal	128	107	76%	13%	7%	6%	7%	12%	5%

3.3 Medewerkers en vrijwilligers

3.3.1 Aantal eigen betaalde medewerkers (VTE), ingezet voor uitvoering interne digitaliseringsactiviteiten

Uitvoering interne digitaliserings-activiteiten: betaalde medewerkers - DETAIL	Total cases	Valid cases	Hoogste aantal	Laagste aantal	Mean	Mediaan	Totaal aantal
Archieven	16	16	4,8	0	0,9	0,7	13,8
Erfgoedbibliotheken	8	7	3,7	0,5	1,5	1,5	10,7
Musea - landelijk	23	22	4	0	0,9	0,2	20,4
Musea - regionaal	25	18	1	0	0,3	0	5,2
Musea - lokaal en niet ingedeeld	20	11	3	0	0,6	0	6,9
Dienstverlenende organisaties	36	27	2	0	0,4	0,3	13,3
Totaal	128	101			0,70		70,3

3.3.2 Aantal eigen vrijwilligers, ingezet voor uitvoering interne digitaliseringsactiviteiten

Uitvoering interne digitaliseringsactiviteiten: vrijwilligers - DETAIL	Total cases	Valid cases	Hoogste aantal	Laagste aantal	Mean	Mediaan	Totaal aantal
Archieven	16	16	6	0	1,4	0,5	22
Erfgoedbibliotheken	8	7	2	0	0,5	0	3
Musea - landelijk	23	22	3	0	0,8	0,3	18
Musea - regionaal	25	18	5	0	0,8	0	14
Musea - lokaal en niet ingedeeld	20	11	2	0	0,4	0	4
Dienstverlenende organisaties	36	27	145	0	10,5	1	283
Totaal	128	101			3,4		344

4. Verspreiding en gebruik digitale collecties

4.1 Online verspreidingskanalen of applicaties voor de digitale collecties van de organisatie

- (1) De website(s) van de eigen organisatie
- (2) De website(s) van een andere organisatie
- (3) De website van een aggregator in België
- (4) Europeana (www.europeana.eu)
- (5) De website andere buitenlandse aggregator of portaalsite
- (6) Een mobiele applicatie
- (7) API (application programming interface)
- (8) Wikipedia, Wikimedia
- (9) Facebook, Twitter en andere socialemediaplatformen
- (10) Flickr, Pinterest, Instagram (fotosites)
- (11) YouTube, Vimeo (videosites)
- (12) Andere kanalen, platformen of media

Online verspreidingskanalen - NOMINAAL AANTAL	Total cases	Valid cases	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Archieven	16	16	15	4	5	4	1	0	1	1	8	2	2	1
Erfgoedbibliotheken	8	7	7	4	5	3	2	2	1	0	4	2	1	1
Musea - landelijk	23	20	15	14	7	13	2	4	1	1	12	9	13	3
Musea - regionaal	25	15	9	9	6	3	3	1	1	3	5	2	3	4
Musea - lokaal en niet ingedeeld	20	6	6	2	2	5	1	1	0	0	1	1	0	0
Dienstverlenende organisaties	36	28	25	8	7	6	1	1	1	0	15	4	10	8
Totaal	128	92	77	41	32	34	10	9	5	5	45	20	29	17

Online verspreidingskanalen - PERCENTAGE	Total cases	Valid cases	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Archieven	16	16	94%	25%	31%	25%	6%	0%	6%	6%	50%	13%	13%	6%
Erfgoedbibliotheken	8	7	100%	57%	71%	43%	29%	29%	14%	0%	57%	29%	14%	14%
Musea - landelijk	23	20	75%	70%	35%	65%	10%	20%	5%	5%	60%	45%	65%	15%
Musea - regionaal	25	15	60%	60%	40%	20%	20%	7%	7%	20%	33%	13%	20%	27%
Musea - lokaal en niet ingedeeld	20	6	100%	33%	33%	83%	17%	17%	0%	0%	17%	17%	0%	0%
Dienstverlenende organisaties	36	28	89%	29%	25%	21%	4%	4%	4%	0%	54%	14%	36%	29%
Totaal	128	92	84%	45%	35%	37%	11%	10%	5%	5%	49%	22%	32%	18%

4.2 Meet de organisatie het aantal gebruikers en/of het aantal consultaties van de digitale collecties?

Meting aantal gebruikers digitale collecties	Total cases	Valid cases	JA	%	NEEN	%	WEET NIET	%	% TOTAAL
Archieven	16	16	9	56,25%	7	43,75%	0	0,00%	100,00%
Erfgoedbibliotheken	8	7	3	42,86%	3	42,86%	1	14,29%	100,00%
Musea - landelijk	23	21	10	47,62%	9	42,86%	2	9,52%	100,00%
Musea - regionaal	25	16	0	0,00%	10	62,50%	6	37,50%	100,00%
Musea - lokaal en niet ingedeeld	20	7	2	28,57%	5	71,43%	0	0,00%	100,00%
Dienstverlenende organisaties	36	27	19	70,37%	6	22,22%	3	11,11%	103,70%
Totaal	128	94	43	45,74%	40	42,55%	12	12,77%	101,06%

4.3 Aantal consultaties v/d digitale collecties

4.3.1 Totaal aantal bezoeken of sessies website: onvoldoende respons

Aantal bezoeken website	Total cases	Valid cases	Hoogste aantal	Laagste aantal	Mean	Mediaan	Totaal aantal
Archieven	16	9	158.454	4.808	35.951	23.389	323.555
Erfgoedbibliotheken	8	0					
Musea - landelijk	23	2					
Musea - regionaal	25	0					
Musea - lokaal en niet ingedeeld	20	1					
Dienstverlenende organisaties	36	15	162.592	2.733	59.934	40.342	899.005
Totaal	128	27					1.222.560

4.3.2 Aantal paginaweergaves of views met digitale weergaves van objecten of documenten: onvoldoende respons

4.3.3 Aantal downloads van digitale objecten of documenten: onvoldoende respons

4.4 Stelt de organisatie digitale objecten, documenten en andere (meta)databestanden als open data gratis ter beschikking voor (ook commercieel) hergebruik door derden?

Ja

Neen, later voorzien

Neen, niet voorzien

U weet het niet

Open data beleid	Total cases	Valid cases	Ja	%	Later voorzien	%	Niet voorzien	%	Weet niet	%	% TOTAAL
Archieven	16	15	4	26,67%	6	40,00%	5	33,33%	0	0,00%	100,00%
Erfgoedbibliotheken	8	7	0	0,00%	3	42,86%	4	57,14%	0	0,00%	100,00%
Musea - landelijk	23	21	5	23,81%	8	38,10%	7	33,33%	1	4,76%	100,00%
Musea - regionaal	25	16	4	25,00%	5	31,25%	6	37,50%	1	6,25%	100,00%
Musea - lokaal en niet ingedeeld	20	8	4	50,00%	1	12,50%	3	37,50%	0	0,00%	100,00%
Dienstverlenende organisaties	36	28	10	35,71%	5	17,86%	12	42,86%	1	3,57%	100,00%
Totaal	128	95	27	28,42%	28	29,47%	37	38,95%	3	3,16%	100,00%

4.4.1 Indien ja in vorige vraag

Percentage van de totale digitale collectie dat momenteel als open data aangeboden wordt: onvoldoende respons

Aandeel open data - PERCENTAGE	Total cases	Valid cases	Hoogste %	Laagste %
Archieven	16	4	100,0%	0,1%
Erfgoedbibliotheken	8	0		
Musea - landelijk	23	3	70,0%	0,1%
Musea - regionaal	25	4	5,0%	0,2%
Musea - lokaal en niet ingedeeld	20	4	100,0%	50,0%
Dienstverlenende organisaties	36	6	100,0%	25,0%
Totaal	128	21		

5. Digitale langetermijnbewaring

5.1 Worden er digitale collecties en data van de organisatie bewaard in een digitaal archief (e-depot, digital repository)?

Bewaring digitaal archief	Total cases	Valid cases	JA	%	NEEN	%	WEET NIET	%	% TOTAAL
Archieven	16	16	6	37,50%	10	62,50%	0	0,00%	100,00%
Erfgoedbibliotheken	8	7	2	28,57%	4	57,14%	1	14,29%	100,00%
Musea - landelijk	23	20	9	45,00%	6	30,00%	5	25,00%	100,00%
Musea - regionaal	25	15	8	53,33%	5	33,33%	2	13,33%	100,00%
Musea - lokaal en niet ingedeeld	20	8	2	25,00%	5	62,50%	1	12,50%	100,00%
Dienstverlenende organisaties	36	28	11	39,29%	13	46,43%	4	14,29%	100,00%
Totaal	128	94	38	40,43%	43	45,74%	13	13,83%	100,00%

5.2 Indien ja in vorige vraag

Opslag van de digitale collecties en data van de organisatie in digitale archieven waarvan het beheer beantwoordt aan internationale standaarden voor digitale langetermijnbewaring, volgens type.

- (1) in een intern (eventueel gedeeld) digitaal archief dat beheerd wordt door de organisatie zelf, of door de inrichtende macht van de organisatie
- (2) in een extern (eventueel gedeeld) digitaal archief dat beheerd wordt door een private niet-commerciële actor, of door een (semi)publieke actor
- (3) in een extern digitaal archief dat beheerd wordt door een private commerciële actor of een privébedrijf

Bewaring digitaal archief	Total cases	Valid cases	1	%	2	%	3	%
Archieven	16	6	4	66,67%	5	83,33%	0	0,00%
Erfgoedbibliotheken	8	2	2	100,00%	0	0,00%	0	0,00%
Musea - landelijk	23	9	9	100,00%	5	55,56%	4	44,44%
Musea - regionaal	25	8	4	50,00%	5	62,50%	2	25,00%
Musea - lokaal en niet ingedeeld	20	2	1	50,00%	2	100,00%	0	0,00%
Dienstverlenende organisaties	36	11	7	63,64%	2	18,18%	7	63,64%
Totaal	128	38	27	71,05%	19	50,00%	13	34,21%

5.3 Omvang van de digitale collecties en data van de organisaties, in aantal gigabyte (GB) , volgens de opgegeven opslagmodaliteiten

5.3.1 (1) aantal GB in een intern digitaal archief van de eigen organisatie of inrichtende macht

Omvang digitale data - # GIGABYTE	Total cases	Valid cases	Hoogste	Laagste	Mean	Mediaan	Totaal
Archieven	16	5	7.782	40	2.939	448	14.695
Erfgoedbibliotheken	8	2	150.000	13.207	6.604	13.207	13.207
Musea - landelijk	23	6	10.000	200	3.309	600	19.856
Musea - regionaal	25	4	1.220	24	381	30	1.524
Musea - lokaal en niet ingedeeld	20	4	2.800	4	1.381	386	5.525
Dienstverlenende organisaties	36	6	12.500	50	2.898	434	17.386
Totaal	128	27			2.674		72.193

5.3.2 (2) aantal GB in een extern digitaal archief van een niet-commerciële private (semi)publieke actor

Omvang digitale data - # GIGABYTE	Total cases	Valid cases	Hoogste	Laagste	Mean	Mediaan	Totaal
Archieven	16	4	20.000	1.510	6.868	1.557	27.473
Erfgoedbibliotheken	8	0					
Musea - landelijk	23	0					
Musea - regionaal	25	3	91	24	62	70	185
Musea - lokaal en niet ingedeeld	20	2	386	5	196	5	391
Dienstverlenende organisaties	36	3	9.500	50	3.201	52	9.602
Totaal	128	12			3.138		37.651

5.3.3 (3) aantal GB in een extern digitaal archief van een commerciële actor of een privébedrijf

Omvang digitale data - # GIGABYTE	Total cases	Valid cases	Hoogste	Laagste	Mean	Mediaan	Totaal
Archieven	16	1	281		281	281	281
Erfgoedbibliotheken	8	0					
Musea - landelijk	23	0					
Musea - regionaal	25	1	7		7	0	7
Musea - lokaal en niet ingedeeld	20	0					
Dienstverlenende organisaties	36	5	7.500	12	1.712	158	8.559
Totaal	128	7			1.264		8.847

5.3.4 (4) aantal GB opgeslagen op een andere wijze (niet in digitaal archief voor digitale langetermijnbewaring)

Omvang digitale data - # GIGABYTE	Total cases	Valid cases	Hoogste	Laagste	Mean	Mediaan	Totaal
Archieven	16	6	14.195	215	3.532	470	21.194
Erfgoedbibliotheken	8	3	6.263	764	2.979	1.909	8.936
Musea - landelijk	23	6	3.250	23	1.319	438	7.911
Musea - regionaal	25	4	170	50	102	83	408
Musea - lokaal en niet ingedeeld	20	3	1.138	30	506	350	1.518
Dienstverlenende organisaties	36	10	15.000	10	3.378	906	33.783
Totaal	128	32			2.305		73.750

6. Status registratie, digitalisering en digitale toegankelijkheid

- ▶ ENKEL COLLECTIEBEHERENDE ORGANISATIES (archiefstellingen, erfgoedbibliotheken en musea)
- ▶ ENKEL ALGEMEEN TOTAAL - PER TYPE INSTELLING: zie rapporten per werksoort op www.erfgoedmonitor.be

Status van de basisregistratie van fysieke of analoge collecties

(A) het aandeel van de analoge of fysieke collectie dat geregistreerd is in een collectieregistratiesysteem of –databank

(B) het aandeel van de item- of deelcollectiebeschrijvingen (de metadata) dat online toegankelijk is via internet

Per type collectie (op itemniveau, op deelcollectieniveau of op bestandsniveau)

- (1) Handschriften en oude drukken
- (2) Zelfstandige publicaties (boeken)
- (3) Kranten
- (4) Tijdschriften
- (5) Archieven
- (6) Statisch beeldmateriaal
- (7) Audiovisuele dragers
- (8) Kunstobjecten en artefacten
- (9) Voertuigen
- (10) Natuurhistorische specimens

TOTAAL VOOR ALLE COLLECTIEBEHERENDE ORGANISATIES (archiefstellingen, erfgoedbibliotheken en musea)

Status basisregistratie per type collectie - PERCENTAGE	1A handsch	1B handsch	2A boek	2B boek	3A krant	3B krant	4A tijdsch	4B tijdsch	5A archief	5B archief
Total cases	93	93	93	93	93	93	93	93	93	93
Valid cases	34	29	54	51	25	24	51	50	54	51
Gemiddeld	84,26	39,03	85,72	62,37	89,22	46,46	82,92	48,78	60,33	23,22
Eerste percentiel (25)	73,25	0,00	80,00	0,00	93,25	0,00	80,00	0,00	19,00	0,00
Tweede percentiel (50=mediaan)	100,00	35,00	100,00	80,00	100,00	22,50	100,00	52,00	72,50	0,00
Derde percentiel (75)	100,00	85,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	40,00

Status basisregistratie per type collectie - PERCENTAGE	6A beeldmt	6B beeldmt	7A AV-dragers	7B AV-dragers	8A object	8B object	9A voertuig	9B voertuig	10A specim	10B specim
Total cases	93	93	93	93	93	93	93	93	93	93
Valid cases	57	54	50	47	70	61	15	14	14	14
Gemiddelde	62,97	32,79	61,16	24,11	83,67	34,85	81,47	33,36	89,21	23,29
Eerste percentiel (25)	45,00	0,08	0,00	0,00	84,50	1,13	75,00	0,00	78,75	0,00
Tweede percentiel (50=mediaan)	75,00	20,00	82,50	0,00	95,00	20,00	100,00	0,00	99,50	10,00
Derde percentiel (75)	93,00	56,25	100,00	60,00	100,00	67,50	100,00	92,50	100,00	52,50

Status basisregistratie: algemeen totaal - PERCENTAGE	%
Algemeen gemiddelde basisregistratie	78,09
Algemeen gemiddelde online toegang metadata	36,83

6.2 Status van de digitalisering

(A) Aandeel van de analoge of fysieke collectie dat kwalitatief duurzaam gedigitaliseerd is, per type collectie

Status digitalisering per type collectie - PERCENTAGE	1 handsch	2 boek	3 krant	4 tijdsch	5 archieff	6 beeldmt	7 AV-dragers	8 object	9 voertuig	10 specim
Total cases	93	93	93	93	93	93	93	93	93	93
Valid cases	27	48	22	44	50	55	48	66	15	13
Gemiddelde	17,59	11,09	8,64	5,10	7,63	43,89	26,60	50,44	41,00	36,00
Eerste percentiel (25)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	10,00	0,00	10,00	0,00	0,00
Tweede percentiel (50=mediaan)	0,00	0,00	1,75	0,00	0,47	40,00	8,00	47,50	0,00	5,00
Derde percentiel (75)	10,00	1,75	10,00	2,00	10,00	75,00	47,50	90,00	100,00	80,00

Status digitalisering: algemeen - PERCENTAGE	%
Algemeen gemiddelde digitalisering	24,80

6.3 Status van de online toegankelijkheid van het gedigitaliseerd materiaal

(A) aandeel van de gedigitaliseerde objecten of documenten dat online toegankelijk is via het internet, per type collectie

(B) aandeel van de gedigitaliseerde objecten of documenten dat enkel offline toegankelijk is, per type collectie

Status toegankelijkheid per type collectie - PERCENTAGE	1A handsch - online	1B handsch - offline	2A boek - online	2B boek - of- fl ine	3A krant - online	3B krant - offline	4A tijdsch - online	4B tijdsch - offline	5A archie f - online	5B archie f - offline
Total cases	93	93	93	93	93	93	93	93	93	93
Valid cases	19	62	29	47	17	60	28	45	32	46
Gemiddelde	21,16	8,39	35,72	19,47	34,06	4,23	16,64	23,24	19,28	19,22
Eerste percentiel (25)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Tweede percentiel (50=mediaan)	0,00	0,00	1,00	0,00	2,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Derde percentiel (75)	10,00	0,00	100,00	5,00	86,50	0,00	5,00	53,00	22,50	26,25

Status toegankelijkheid per type collectie - PERCENTAGE	6A beeldmt - online	6B beeldmt - offline	7A AV- dragers - online	7B AV-dragers - offline	8A object - online	8B object - offline	9A voertuig - online	9B voertuig - offline	10A specim - online	10B specim - offline
Total cases	93	93	93	93	93	93	93	93	93	93
Valid cases	41	51	27	53	59	57	17	70	18	74
Gemiddelde	36,56	35,16	3,85	26,02	37,12	44,70	20,59	6,57	24,00	6%
Eerste percentiel (25)	5,00	0,00	0,00	0,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0%
Tweede percentiel (50=mediaan)	25,00	20,00	0,00	0,00	20,00	40,00	0,00	0,00	1,00	0%
Derde percentiel (75)	58,00	80,00	0,00	60,00	75,00	90,00	41,50	0,00	52,50	0%

Status digitalisering: algemeen - PERCENTAGE	%
(A) Algemeen gemiddelde online toegang	24,90
(B) Algemeen gemiddelde offline toegang	18,71

7. Born digital collecties

ENKEL COLLECTIEBEHERENDE ORGANISATIES (archiefstellingen, erfgoedbibliotheken en musea)

PER TYPE INSTELLING: zie rapporten per werksoort op www.erfgoedmonitor.be

7.1 Verzamelt de organisatie born-digital collecties, met de expliciete intentie deze duurzaam te bewaren/te archiveren voor de toekomst?

Beheer born-digital collecties	Total cases	Valid cases	JA	%	NEEN	%	WEET NIET	%	% TOTAAL
Archieven	16	16	13	81,25%	3	18,75%	0	0,00%	100,00%
Erfgoedbibliotheken	8	7	3	42,86%	4	57,14%	0	0,00%	100,00%
Musea - landelijk	23	22	10	45,45%	12	54,55%	0	0,00%	100,00%
Musea - regionaal	25	22	4	18,18%	17	77,27%	1	4,55%	100,00%
Musea - lokaal en niet ingedeeld	20	17	6	35,29%	9	52,94%	2	11,76%	100,00%
Totaal	92	84	36	42,86%	45	53,57%	3	3,57%	100,00%

7.2 Indien ja op vorige vraag

Born-digital collecties of items in bezit van de organisatie, volgens type born-digital collectie

TOTAAL VOOR ALLE COLLECTIEBEHERENDE ORGANISATIES (archiefstellingen, erfgoedbibliotheken en musea)

Status bezit born-digital objecten	Total cases	Valid cases	Wel in bezit	%	Niet in bezit	%	% TOTAAL
Digitale zelfstandige publicaties / e-boeken	84	33	16	48,48%	17	51,52%	100,00%
Digitale audioboeken	84	29	1	3,45%	28	96,55%	100,00%
Digitale kranten	84	30	1	3,33%	29	96,67%	100,00%
Digitale tijdschriften	84	33	15	45,45%	18	54,55%	100,00%
Digitale archiefbestanden	84	34	18	52,94%	16	47,06%	100,00%
Digitale bladmuziek	84	29	0	0,00%	29	100,00%	100,00%
Andere digitale documenten, publicaties	84	31	8	25,81%	23	74,19%	100,00%
Digitale foto's	84	34	28	82,35%	6	17,65%	100,00%
Digitale posters, tekeningen en schilderijen	84	32	6	18,75%	26	81,25%	100,00%
Digitale kaarten en (grond)plannen	84	30	5	16,67%	25	83,33%	100,00%
Andere digitale statische beeldmaterialen	84	30	4	13,33%	26	86,67%	100,00%
Digitale (multimediale) kunstobjecten	84	29	3	10,34%	26	89,66%	100,00%
Digitale film	84	32	12	37,50%	20	62,50%	100,00%
Digitale video	84	31	16	51,61%	15	48,39%	100,00%
Digitale audio: muziek en geluid	84	33	14	42,42%	19	57,58%	100,00%
Digitale audio: spraak (interviews)	84	33	19	57,58%	14	42,42%	100,00%
Databanken met cultureel-erfgoedinformatie	84	32	16	50,00%	16	50,00%	100,00%
Digitale (3D-) ontwerpen of reconstructies (gebouwen, archeologische sites enz.)	84	30	5	16,67%	25	83,33%	100,00%
Digitale onderzoeksbestanden (incl. GIS-bestanden)	84	30	2	6,67%	28	93,33%	100,00%
Games	84	29	1	3,45%	28	96,55%	100,00%
Software (customised, geen standaard kantoorsoftware)	84	30	6	20,00%	24	80,00%	100,00%
Websites (delen van websites) en blogs	84	32	15	46,88%	17	53,13%	100,00%
Andere born-digital (interactieve) collecties	84	30	2	6,67%	28	93,33%	100,00%

7.3 De (geschatte) huidige omvang van de born-digital collecties, volgens de opgegeven meeteenheden
 TOTAAL VOOR ALLE COLLECTIEBEHERENDE ORGANISATIES (archieffinstellingen, erfgoedbibliotheken en musea)

Status bezit born-digital objecten	Meeteenheid	Total cases	Valid cases	Aantal	Mean	Mediaan
Digitale zelfstandige publicaties / e-boeken	Volumes	84	11	172.986	15.726	54
Digitale audioboeken	Volumes	84	0			
Digitale kranten	Issues	84	0			
Digitale tijdschriften	Issues	84	8	42.047	5.256	147
Digitale archiefbestanden	Bestand	84	9	1.807.309	200.812	16.816
Digitale bladmuziek	Items	84	0			
Andere digitale documenten, publicaties	Items	84	2	38.192	19.096	19.096
Digitale foto's	Items	84	21	612.730	29.178	7.000
Digitale posters, (artistieke) tekeningen en schilderijen	Items	84	2	91	45	45
Digitale kaarten en (grond)plannen	Items	84	1	5.402		
Andere digitale statische beeldmaterialen	Items	84	1	3.226		
Digitale (multimediale) kunstobjecten	Items	84	2	27	13	13
Digitale film	Uren	84	5	590	118	144
Digitale video	Uren	84	7	909	130	25
Digitale audio: muziek en geluid	Uren	84	4	4.245	1.061	1.027
Digitale audio: spraak (interviews)	Uren	84	10	638	63	35
Databanken met cultureel-erfgoedinformatie	Databank	84	9	38	4	3
Digitale (3D-) ontwerpen of reconstructies (gebouwen, archeologische sites enz.)	Items	84	2	1.202	601	601
Digitale onderzoeksbestanden (incl. GIS-bestanden)	Items	84	0			
Games	Items	84	1	1		
Software (customised)	Items	84	2	5	3	3
Websites (delen van websites) en blogs	Items	84	11	100.207	9.110	2
Andere born-digital (interactieve) collecties	Items	84	1	2		

7.4 De status van toegankelijkheid van de born-digital objecten
Algemeen totaal voor alle types born-digital collecties

Status born-digital objecten - PERCENTAGE	Total cases	Valid cases	Mean	Eerste percentiel	Mediaan	Derde percentiel
Het huidige procentueel aandeel van de born-digital objecten dat online toegankelijk is, d.w.z. dat online kan geconsulteerd worden op het internet	84	29	19,90%	0,00%	0,00%	34,50%
Het huidige procentueel aandeel van de born-digital objecten dat enkel offline toegankelijk is, via schermen in de gebouwen van de organisatie (met of zonder login, of op aanvraag).	84	26	53,90%	0,00%	62,50%	100,00%
Het huidige procentueel aandeel van de born-digital objecten dat helemaal niet kan worden geconsulteerd, noch online, noch offline.	84	26	26,20%	0,00%	0,00%	45,50%